

Laat die toets maar komen!!!

Een onderzoek naar het vergroten van het zelfvertrouwen in samenhang met de leerprestaties.

Eindrapportage over het praktijkonderzoek in het kader van de leerroute

Master SEN gedragsspecialist.

Door: Ingrid Schenkelaars

Studentnummer: 141221

Begeleid door: Mevr. E. Houben-Feddema

Fontys Opleidingscentrum Speciale onderwijszorg, Tilburg

Mei 2011

Inhoudsopgave

<i>Voorwoord</i>	<i>Blz. 5</i>
<i>Samenvatting</i>	<i>Blz. 6</i>
<i>Inleiding</i>	<i>Blz.7</i>
<i>Hoofdstuk 1 Algemeen</i>	<i>Blz. 9-12</i>
1.1 Aanleiding voor het onderzoek	<i>Blz. 9</i>
1.2 Onderzoeksvraag	<i>Blz. 10</i>
1.3 Deelvragen	<i>Blz. 11</i>
1.4 Gewenste situatie	<i>Blz. 12</i>
<i>Hoofdstuk 2 Theoretische Onderbouwing</i>	<i>Blz. 13-22</i>
2.1 Theoretische verkenning	<i>Blz. 13</i>
2.2 Praktijkverkenning	<i>Blz. 17</i>
2.3 Concretisering	<i>Blz. 21</i>
<i>Hoofdstuk 3 Plan van aanpak</i>	<i>Blz. 23-29</i>
3.1 Onderzoeksmethodologie	<i>Blz. 23</i>
3.2 Doelen	<i>Blz. 23</i>
3.3 Onderzoeksgroep	<i>Blz. 24</i>
3.4 Onderzoeksmethoden	<i>Blz. 25</i>
3.5 Ethische verantwoording	<i>Blz. 28</i>
<i>Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten</i>	<i>Blz. 30-40</i>
4.1 Gebruikte toetsen	<i>Blz. 30</i>
4.2 Leerresultaten kinderen	<i>Blz. 33</i>
4.3 Observatie kinderen	<i>Blz. 35</i>
4.4 Observatie leerkracht	<i>Blz. 36</i>

4.5 Enquête	Blz. 37
4.6 Uitvoering project	Blz. 38
Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen	Blz. 41-47
5.1 Onderzoeksmethoden	Blz. 41
5.2 Onderzoeksvraag	Blz. 44
5.3 Hypothese	Blz. 45
5.4 Aanbevelingen	Blz. 46
Hoofdstuk 6 Persoonlijke ontwikkeling	Blz. 49-54
6.1 Reflectie ten aanzien van het proces	Blz. 49
6.2 Reflectie op persoonlijk niveau	Blz. 51
Literatuurlijst	Blz. 55-57
Bijlagen	Blz. 58-112
Bijlage 1: Aanvullingen theoretische onderbouwing	Blz. 58
Bijlage 2: Enquête	Blz. 61
Bijlage 3: Observatie Leerkracht	Blz. 67
Bijlage 4: Intervisie	Blz. 71
Bijlage 5: Tijdpad	Blz. 76
Bijlage 6: Observatie kinderen	Blz. 78
Bijlage 7: Uitgevoerde lessen	Blz. 82
Bijlage 8: Kwaliteitenspel	Blz. 88
Bijlage 9: Ster van de dag	Blz. 91
Bijlage 10: Doelenboekje	Blz. 95
Bijlage 11: Omrekentabel	Blz. 110

**HET KAN
WEL**

Loesje

POSTBUS 1045
6801 BA ARNHEM

**IK BESLOOT
DAT IK
ALLES KON**

Loesje

Postbus 1045 6801 BA Arnhem www.loesje.nl

**EEN WIJDE BLIK
VERRUIMT
HET DENKEN**

Loesje

POSTBUS 1045
6801 BA ARNHEM

Voorwoord

Voor u ligt mijn onderzoek in het kader van de Master SEN opleiding tot gedragsspecialist. Het is een bewogen periode geweest van hard werken, chaos, twijfel, verbeteren en veranderen, maar nu kan ik zeggen: “Mijn onderzoek is klaar!” Ik ga de opleiding met een goed gevoel afsluiten, maar dat kan niet zonder een aantal mensen te bedanken.

Allereerst wil ik mijn groepsgenoten Cecile en Lindy bedanken voor hun opbouwende kritiek. Door jullie kreeg ik meer zelfvertrouwen in mijn eigen handelen.

Daarnaast een speciaal bedankje voor Lenneke, mijn studiegenoot, maar ook collega. Jij liet me inzien dat ik soms teveel wilde, je liet me ervaren dat ik vele sterke kanten heb en liet me geloven in mijzelf.

Daarnaast een woord van dank voor mijn begeleidster Engelen de spil in dit proces. Je stelde de juiste vragen en gaf vele adviezen en tips om te komen tot het eindresultaat wat hier nu ligt. Zonder jou was dit niet gelukt.

Ook wil ik mijn familie en vrienden bedanken. Zij zijn soms gek van mij geworden. Ik bleef maar vragen of ze mijn stukken wilde lezen en of ze als “buitenstaander” begrepen wat ik geschreven had. Ook hebben zij soms moeten incasseren als ik weer eens aan het studeren was en ergens niet bij aanwezig kon zijn. Allemaal heel erg bedankt voor jullie begrip en steun.

Natuurlijk bedank ik ook de directie voor alle medewerking die verleend is. Ook een dank je wel voor mijn lieve collega's, zij hebben veel interesse getoond, iets wat ik erg waardeer.

En ten slotte natuurlijk mijn groep 8. Lieve kinderen dankzij jullie inzet, wil en motivatie is dit onderzoek een succes geworden. Ik wil jullie allemaal heel erg bedanken voor alle leuke en fijne momenten die we beleefd hebben tijdens dit onderzoek.

Nogmaals iedereen heel erg bedankt. Zonder jullie was het niet gelukt.

Samenvatting

In dit onderzoek staat het vergroten van het zelfvertrouwen van leerlingen uit groep 8 centraal. Daarnaast was de hypothese of de resultaten van de leerlingen vooruit zouden gaan als het zelfvertrouwen groter werd. Er is begonnen met een literatuuronderzoek om te kijken welke mogelijkheden er zijn om het oplossingsgericht werken (De Shazer, 1988; Cauffman, 2009) in te zetten om het zelfvertrouwen te vergroten. Tijdens het literatuuronderzoek is er een passie ontstaan voor de oplossingsgerichte intervisie. Intervisie is een werkvorm die alleen bij volwassenen gebruikt wordt om van en met elkaar te leren. Na bestudering van de literatuur (Berg & de Jong, 2004) is er besloten de oplossingsgerichte intervisie in te zetten in groep 8 om kinderen zelf verantwoordelijk te maken voor hun eigen leerproces en zo hun handelingsrepertoire op het gebied van zelfvertrouwen te vergroten. Door gebruik te maken van een nulmeting en een eindmeting zijn de resultaten van dit onderzoek zichtbaar gemaakt. Er is niet alleen gekeken naar het zelfvertrouwen van de leerlingen, maar ook naar hun leerresultaten om te kijken of er een samenhang is tussen leerresultaten en zelfvertrouwen. Ook is de rol van de leerkracht meegenomen in het onderzoek. Er zijn vele positieve resultaten behaald, de belangrijkste is het slagen van de intervisie met kinderen. Daarom zal dit onderzoek niet in de kast verdwijnen maar zal het gebruikt gaan worden om deze werkvorm in te gaan voeren op de basisschool. Met als uitgangspunt dat leerlingen zelf hun doelen kunnen stellen en kunnen leren van en met elkaar.

Ik wens iedereen veel leesplezier toe.

Ingrid Schenkelaars

Inleiding

Ik ben leerkracht van een groep 8 en intern begeleider op een basisschool in Eindhoven. Ik ben bezig met de Master Sen opleiding tot gedragsspecialist van Fontys OSO. Voor deze opleiding is dit onderzoek gedaan. Om tot een goed onderwerp te komen moesten we gaan zoeken naar iets waar onze passie ligt. Dat was voor mij al snel duidelijk: zelfvertrouwen. Ik heb zelf toen ik jong was ook moeite gehad met toetsen en prestaties leveren, dit maakte mij erg onzeker en daardoor ging ik erg hard werken. Ik ben daardoor heel perfectionistisch geworden. Dit werkt nu nog door in mijn werk en studies. Ik heb dit gebrek aan vertrouwen in mijzelf kunnen omzetten naar iets positiefs, maar merk dat ik er nog steeds aan moet werken. Hierdoor had ik al snel mijn passie gevonden.

Ik werk op een basisschool die opbrengstgericht moet werken. Hierdoor zijn de resultaten op de SAQI¹ (Vorst en Smits, 2007) en de PMT-K² (Hermans, 1983) op het gebied van zelfvertrouwen de laatste jaren achteruit uitgegaan. Kijkend naar de kinderen die uitvallen op de SAQI en PMT-K en naar de uitslag op de NIO³ (Van Dijk & Tellegen, 2004) en entreetoets kun je constateren dat deze kinderen minder scoren op cognitief vlak dan verwacht zou mogen worden gezien hun gemeten intelligentie.

Ik heb gekozen om alle kinderen in groep 8 te gaan begeleiden om ze meer vertrouwen in hun eigen handelen te geven.

Ik wil met dit onderzoek het volgende bereiken:

- Kinderen hebben handvatten om meer zelfvertrouwen te krijgen.
- De resultaten op de SAQI geven aan dat mijn aangereikte handvatten geholpen hebben.
- De resultaten van deze kinderen gaan omhoog op bijvoorbeeld de cito-eindtoets.
- Ik, als leerkracht, leer hoe ik kinderen meer zelfvertrouwen kan geven.
- Ik, als leerkracht, leer hoe ik het oplossingsgericht werken hierbij kan gebruiken.

¹ School Attitude Questionnaire Internet

² Prestatie Motivatie test voor kinderen

³ Nederlands Intelligentie Onderzoek

- Ik, als professional, leer hoe ik een onderzoek moet opstarten, uitvoeren en evalueren.
- Mijn onderzoek geeft mijn collega's handvatten om op een oplossingsgerichte manier met kinderen te werken.

Ik hoop dat ik, door het uitvoeren van dit onderzoek, een competent gedragsspecialist kan zijn op school. Het onderzoek zal daarnaast een meerwaarde zijn voor het team en de school.

Hoofdstuk 1 Algemeen

Dit hoofdstuk beschrijft de aanleiding, onderzoeksvraag, deelvragen en gewenste situatie van het onderzoek.

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Dit onderzoek gaat over kinderen met weinig zelfvertrouwen op het gebied van toetsen en toetsmomenten. De aanleiding voor dit onderzoek is dat de resultaten op de SAQI⁴ en PMT-K⁵ zijn verminderd op het gebied van zelfvertrouwen sinds de school opbrengstgericht is gaan werken om de leerresultaten van de kinderen te verbeteren. De SAQI (Vorst en Smits, 2007) is een vragenlijst die informatie geeft over hoe een leerling de school ervaart. De SAQI meet:

- de motivatie voor schoolvakken
- de tevredenheid met school
- het zelfvertrouwen

De PMT-K (Hermans, 1983) is een vragenlijst die begin groep 8 is afgenomen. Het is een persoonlijkheidsvragenlijst voor het vaststellen van de prestatiemotivatie, de positieve en negatieve faalangst en de sociale wenselijkheid bij kinderen van 10-16 jaar.

De verbeteracties op het gebied van leerresultaten zijn voortgekomen uit een inspectieonderzoek in 2008 waarin de inspectie de school als onvoldoende bestempelde vanwege slechte leerresultaten. We zijn daarom opbrengstgericht gaan werken, dat wil zeggen dat alles binnen de groep draait om resultaat op cognitief gebied, de leerkrachten focussen zich vooral op leerresultaten van de leerlingen. Differentiatie is er vooral op cognitief gebied maar niet op sociaal- emotioneel gebied. Het opbrengstgericht werken heeft tot nu toe als effect dat de leerresultaten van de “gemiddelde” leerling vooruit gaan, maar de leerling die volgens de SAQI (Vorst en Smits, 2007) uitvalt op het onderdeel zelfvertrouwen behaalt mindere leerresultaten.

⁴ School Attitude Questionnaire Internet

⁵ Prestatie Motivatie Test voor Kinderen

Op de entreetoets⁶ behaalt een groot deel van de leerlingen die uitvalt op de SAQI (Vorst en Smits, 2007), minder leerresultaat dan verwacht mag worden gezien hun intelligentie gemeten met de NIO⁷ (Van Dijk en Tellegen, 2004).

Er zijn echter nog andere redenen om dit onderzoek te houden:

- Mijn passie ligt bij verminderd zelfvertrouwen bij kinderen. Ik heb hier vroeger ook veel last van gehad en kan me inleven in de gevoelens van de leerlingen. Ik kan hier zelf veel van leren en wil me gaan verdiepen in dit onderwerp.
- Door de druk die ligt op de leerresultaten hebben we de laatste jaren minder aandacht gehad voor de sociaal emotionele ontwikkeling van de leerlingen.
- Sociaal-emotionele ontwikkeling is dit jaar het aandachtspunt binnen de school.
- De school wil dit jaar gaan werken aan een veilig klimaat in en rond de school. Daar valt dit onderwerp ook onder.

1.2 De onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag is:

“Hoe kan ik kinderen in groep 8 begeleiden om meer zelfvertrouwen te krijgen in hun handelen tijdens toetsmomenten?”

Onderliggende hypothese bij deze onderzoeksvraag is:

Als het zelfvertrouwen van de kinderen toeneemt dan gaan de resultaten op leergebied vooruit.

Tijdens dit onderzoek wordt de onderzoeksvraag onderzocht en de hypothese getoetst.

Met dit onderzoek wil ik het volgende bereiken:

- De kinderen hebben meer vertrouwen in hun handelen tijdens toetsmomenten.

⁶ De Entreetoets is een toets van het Cito. De toets wordt meestal afgenomen in groep 7. Behalve als middel om het niveau of de vorderingen van de leerling te meten op het moment van afname, is de toets mede bedoeld als voorbereiding op de Cito Eindtoets Basisonderwijs die in groep 8 kan worden afgenomen.

⁷ Nederlands Intelligentie Onderzoek

- De kinderen leren wat ze moeten doen om zich zekerder te voelen bij toetsen.
- De kinderen scoren beter op de SAQI (Vorst en Smits, 2007), op het onderdeel zelfvertrouwen.
- De leerresultaten van de kinderen zijn op een niveau wat verwacht mag worden gezien hun intelligentie gemeten met de NIO (Van Dijk en Tellegen, 2004).
- Ik ben competentier geworden in de vaardigheden die ik als leerkracht nodig heb om kinderen meer handvatten te bieden op het gebied van zelfvertrouwen.
- De school en leerkrachten kunnen gebruik maken van dit onderzoek, om de focus niet alleen te leggen op het behalen van leerresultaat, maar ook op het welbevinden van de leerlingen.

In de volgende paragraaf zijn deelvragen opgesteld die een bijdrage leveren aan het bereiken van deze doelen.

1.3 Deelvragen:

Door antwoord te vinden op de hieronder genoemde deelvragen kan de onderzoeksvraag beantwoord en de hypothese getoetst worden.

- Wat zegt de literatuur over het vergroten van zelfvertrouwen?
 - o Wat hebben kinderen nodig?
 - o Hoe kunnen zij daar zelf een rol in spelen?
 - o Wat kan de leerkracht betekenen?
- Welk verband is er tussen zelfvertrouwen en leerresultaten?
 - o Wat zeggen eerdere onderzoeken hierover?
- Wat kan het oplossingsgericht werken betekenen in dit onderzoek?
 - o Hoe kan de schaalvraag gebruikt worden?
 - o Hoe kan de wondervraag gebruikt worden?
 - o Hoe kan er tegemoet gekomen worden aan de behoeftes van de individuele leerlingen, als je met een groep gaat werken?
 - o Hoe kan de oplossingsgerichte intervisie ingezet worden?
- Hoe verbeter ik mijn competenties als leerkracht en onderzoeker door dit onderzoek?

- o Welke leerkrachtvaardigheden ten opzichte van zelfvertrouwen en oplossingsgericht werken heb ik verworven?
- o Hoe ben ik een betere onderzoeker geworden?

De antwoorden op de deelvragen zijn terug te vinden in hoofdstuk 2, 3, 4 en 6.

1.4 Gewenste situatie

In mei 2010 is de school door de inspectie weer als voldoende bestempeld. Het is de bedoeling dat de school een goede balans heeft tussen sociaal-emotionele ontwikkeling en leerprestaties. Er wordt gekeken naar de behoeften van individuele leerlingen op alle gebieden. Dit sluit aan bij de missie en visie van de school. In deze missie en visie staat beschreven dat er tegemoet gekomen wordt aan de individuele behoeftes van elke leerling. Er wordt uitgegaan van de talenten en kwaliteiten van de leerling (visie, 2010). Hiermee wordt ook aangesloten bij de wet op passend onderwijs (Rijksoverheid, 2011) die vanaf 2012 verplicht is op iedere school in Nederland. Dit onderzoek toont aan dat aandacht voor sociaal-emotionele kwesties ook kan bijdragen aan het toenemen van de leerresultaten. Het onderzoek is een start om leerkrachten op de school bewust te maken dat er meer is dan alleen werken aan de leerprestaties van de kinderen.

In hoofdstuk 2 wordt een theoretisch kader beschreven om deze gewenste situatie te bereiken.

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing

Om de onderzoeksvraag: *“Hoe kan ik kinderen in groep 8 begeleiden om meer zelfvertrouwen te krijgen in hun handelen tijdens toetsmomenten?”* en de hypothese: *“Als het zelfvertrouwen van de kinderen toeneemt dan gaan de resultaten op leergebied vooruit.”* te kunnen beantwoorden heeft er in dit hoofdstuk een zoektocht plaatsgevonden in de literatuur.

2.1 Theoretische verkenning

In deze paragraaf wordt gekeken naar het begrip zelfvertrouwen om meer duidelijkheid te krijgen wat het is en of er een relatie gelegd kan worden tussen zelfvertrouwen en leerprestaties. Daarnaast wordt gekeken naar de theorie over oplossingsgericht werken.

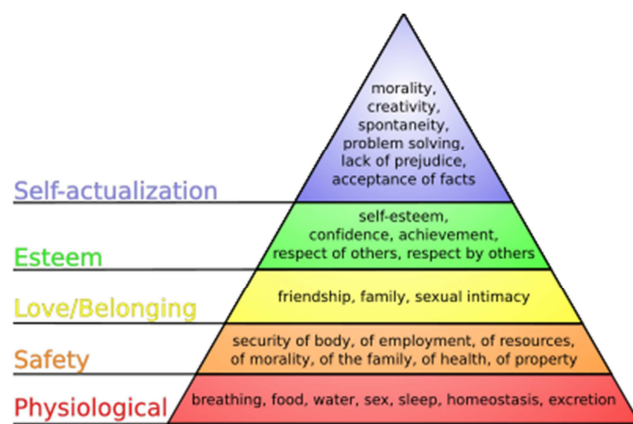
2.1.1 Wat is zelfvertrouwen?

In het Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse taal (2005) wordt zelfvertrouwen omschreven als:

Vertrouwen in of op jezelf, hetzij het gevoel opgewassen te zijn tegen eisen die gesteld worden, een taak en mogelijke hinderpalen, hetzij zekerheid van optreden in het menselijk verkeer. (Dale, 2005. p. 3662)

Bij weinig zelfvertrouwen, heb je minder vertrouwen in jezelf. Uit verschillende bronnen (Greenberger, Padesky, 1999.; Schouten, 1999) blijkt dat een mens niet wordt geboren met zelfvertrouwen, maar dit ontwikkelt in zijn leven. Je ervaart dat je iets kunt of dat iets lukt, hierdoor groeit je zelfvertrouwen. Complimenten dragen bij aan het groeien van je zelfvertrouwen (Berg en Steiner, 2002). Ook Kayser (2010) stelt dat complimenteren een buitengewoon krachtig middel is om het zelfvertrouwen en zelfbeeld van kinderen te vergroten. Door een positieve houding van de leerkracht wordt het zelfvertrouwen van de leerlingen vergroot (Måhlberg en Sjöblom, 2008). Ook in mijn eigen praktijk is gebleken dat kinderen zelfvertrouwen krijgen door complimenten. Complimenten dragen bij aan een goede sfeer in de groep en

kinderen krijgen succeservaringen waardoor hun zelfvertrouwen groeit. Uit het voorgaande blijkt dat de leerkracht een belangrijke rol speelt bij de ontwikkeling van het zelfvertrouwen van een kind. Marzano (2003) bewijst dit met zijn onderzoek “Wat werkt op school”. In paragraaf 2.2.1 wordt teruggekomen op de rol van de leerkracht bij het ontwikkelen van zelfvertrouwen bij kinderen. Maslow (1943) heeft onderzoek verricht naar de samenhang tussen leerprestaties en zelfvertrouwen. Volgens de piramide van Maslow (1943), heeft een mens behoefte aan erkenning om tot leren te komen. Hieronder vallen vertrouwen in jezelf en vertrouwen dat een ander aan je geeft.

Figuur 1. Piramide van Maslow (1943)

Ook in Engeland is onderzoek (Hall, 1997) verricht om de leerprestaties te verbeteren door het zelfvertrouwen te vergroten. Dit onderzoek wees uit dat leerlingen een jaar van hun leerachterstanden inhaalden als ze vertrouwen krijgen van een ander en vertrouwen hebben in hun eigen kunnen. Dat betekent voor het onderzoek dat zelfvertrouwen en leerprestaties wel degelijk samenhangen. Het onderzoek zou dit moeten gaan onderschrijven. Gremmen (2010) heeft in haar onderzoek laten zien dat oplossingsgericht werken een manier is om het zelfbeeld en zelfvertrouwen van leerlingen te vergroten. Ook zag zij een grote vooruitgang in de leerprestaties. In de volgende paragraaf wordt daarom gekeken naar het oplossingsgericht werken om te zien wat ingezet kan worden om het zelfvertrouwen van leerlingen te vergroten.

2.1.2 Oplossingsgericht werken

Steve de Shazer (1978) is een van de grondleggers van de Solution Focused Approach, oftewel oplossingsgericht werken. Bij oplossingsgericht werken kijkt men naar de oplossing in plaats van naar het probleem. Volgens Jackson en McKergow (2002) is het een route op weg naar een oplossing. Je blijft niet doelloos hangen in het kijken naar het probleem, maar je gaat op zoek naar momenten dat het probleem minder voorkomt of helemaal niet voorkomt. Ga werken aan wat werkt en stop werken aan wat niet werkt (Cauffman, 2009). Voor dit onderzoek is het goed om te gaan kijken naar de mogelijke oplossingen om de kinderen meer zelfvertrouwen te geven, dan te blijven hangen in waar het probleem vandaan komt. Er zal wel gestart moeten worden vanuit het probleem, de hulpvraag, om van daaruit gaan kijken naar de mogelijke oplossingen. De uitspraak: *"It's good to know what doesn't work, but it's really helpful to know what does"* (Steve de Shazer, 1988), geeft de gedachte van dit onderzoek goed weer. Er wordt gekeken naar de mogelijke oplossingen en wat werkt voor de individuele leerlingen. Het onderzoek van Gremmen (2010) heeft aangetoond dat oplossingsgericht werken het zelfvertrouwen van kinderen vergroot, omdat er gewerkt wordt vanuit de oplossing en niet vanuit het probleem.

Jackson en McKergow (2002) stellen ook dat je niet meteen je einddoel moet willen behalen, maar dat je het in stappen moet proberen te bereiken. De tussendoelen moeten niet te groot en haalbaar zijn. Hierdoor doe je positieve energie op voor de volgende stap. Voor dit onderzoek is het dus belangrijk haalbare doelen te stellen. Er moet dus niet meteen verwacht worden dat de kinderen zelfvertrouwen hebben, maar de kinderen gaan daar in stappen naar toe werken. Hall (1997) onderschrijft dit met zijn "Playing for Success". In kleine stappen ga je het zelfvertrouwen van de leerlingen vergroten en daardoor gaan de leerresultaten vooruit. Ook Durrant (2007) stelt dat je een doel klein moet houden om zo steeds succeservaringen op te doen, waardoor het zelfvertrouwen groeit.

Volgens Cauffman en Van Dijk (2009) is oplossingsgericht werken ook doelgericht werken. Je werkt aan bepaalde doelen die de "cliënt", in dit onderzoek de leerlingen, zelf stelt. Eerder onderzoek van Hommelen (2010) wijst uit dat kinderen in staat zijn zichzelf doelen te stellen onder begeleiding van de leerkracht. Zij konden onder

begeleiding van de leerkracht het eigen leerproces goed vormgeven en dit gaandeweg het proces naar eigen inzicht verbreden of begrenzen.

Jackson en McKergow (2002, p: 11) beschrijven dat je het simple ⁸ moet houden.

Solution not problems
Inbetween- the action is in the interaction
Make use of what is there
Possibilities – past-present-future
Language- simply said
Every case is different

Dit is een mooie manier om het onderzoek op te gaan zetten. De 6 punten geven aan waar binnen de uitvoering rekening mee gehouden moet worden. “Welke middelen van het oplossingsgericht werken kunnen gebruikt worden om het zelfvertrouwen te vergroten?” Dat is de vraag die nu nog speelt. In de volgende paragraaf worden de middelen die uitgekozen zijn besproken.

2.1.3 Middelen vanuit het oplossingsgericht werken.

“Great things are done by series of small things together”
(Van Gogh, in Visser, 2008)

Vanuit verschillende bronnen (Cauffmann, 2007; Visser, 2008; Kayser, 2010.) is gekeken naar middelen die gebruikt worden binnen het oplossingsgericht werken die ingezet zouden kunnen worden in dit onderzoek om het zelfvertrouwen van kinderen te vergroten:

- Startpunt
- De wondervraag
- Uitzonderingen
- Complimenteren
- Schaalvraag
- Doelen stellen
- Terugkoppeling (positief)

⁸ Solution Focus. The way to positive change.

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van deze middelen. In bijlage 1 zijn ze nader uitgewerkt. In de volgende paragraaf wordt gekeken naar de mogelijkheden die er zijn om het zelfvertrouwen van leerlingen te vergroten.

2.2 Praktijkverkenning

Om te kijken naar wat de theorie beschrijft over wat in de praktijk werkt om het zelfvertrouwen op een oplossingsgerichte manier te vergroten, is binnen dit onderzoek gekeken naar 2 mogelijkheden:

- De leerkrachtvaardigheden die nodig zijn om kinderen meer zelfvertrouwen te geven en zich open te stellen voor een hulpvraag.
- De oplossingsgerichte intervisie: wat is het, hoe wordt het in de praktijk gebruikt en wat heeft eerder onderzoek opgeleverd?

2.2.1 Leerkrachtvaardigheden.

In deze paragraaf wordt gekeken op welke manier de rol van de leerkracht kan bijdragen om het zelfvertrouwen van leerlingen te vergroten en hoe je hierop kunt reflecteren.

Marzano (2003) stelt in zijn onderzoek dat leerkrachten voor 80% een bijdrage leveren in de ontwikkeling van een kind. Het pygmalioneffect (Rosenthal in Durrant, 2007) beschrijft dat de verwachtingen die leerkrachten hebben van de leerlingen invloed hebben op de leerresultaten van de leerlingen. Hoge verwachtingen zorgen voor een beter leerresultaat. Ook Van de Pol en Jaspers (2007) beschrijven dat de leerkracht kan bijdragen aan het vergroten van het zelfvertrouwen van de leerlingen. De leerkracht speelt een grote rol in de ontwikkeling van een kind. Om het zelfvertrouwen van de leerlingen te vergroten is van belang dat de leerkracht vaardiger kan worden in:

- Het tonen van begrip voor de leerling. Laten zien dat je het kind begrijpt.
- De nadruk leggen op het proces van het werk en niet alleen op de prestatie die er aan gekoppeld is. Leg de nadruk op de stappen die genomen zijn.
- Het geven van directe feedback. Door directe feedback kan de leerling duidelijkheid krijgen over de eigen inspanningen en prestaties.

- Het geven van taakgerichte feedback. Geef feedback op de taak en niet op de leerling.
- Het geven van positieve feedback.
- Het creëren van een veilig klimaat in de groep. De kinderen moeten een fijn gevoel hebben in de groep en het gevoel dat de leerkracht voor hen klaarstaat.
- Het geven van duidelijkheid en structuur in de lessen, dit geeft de kinderen houvast en zekerheid. Geef ook altijd het doel van de les aan voor de kinderen.
- Dat fouten maken mag in de klas. Maak van fouten geen taboe.

Van de Pol en Jaspers (2007)

Vanuit het oplossingsgericht werken geeft Kayser (2010) een aantal gespreksvaardigheden die een leerkracht kan gebruiken:

- Complimenteren
- Aanmoedigen en versterken
- Vragen stellen
- Gebruik maken van stilte

Kijkend naar het bovenstaande wordt de leerkracht en gedragsspecialist meer bekwaam als deze vaardigheden in de praktijk toegepast worden, want vaardigheden verkrijgen is een competentie die de leerkracht meer bekwaam maakt. Maar ook kennis ontwikkelen en ontwikkeling in houding zijn van belang bij het meer bekwaam worden als leerkracht en gedragsspecialist (www.lerarenweb.nl). Sinds 2006 is de wet op de beroepen in het onderwijs (Wet BIO) in werking (Ministerie van Onderwijs, 2006). Het doel van deze wet is een minimumniveau van kwaliteit in het onderwijs te garanderen. De opleiding gedragsspecialist heeft daarom ook een competentieprofiel opgesteld (WOSO/SBL, 2004). Van deze competenties worden binnen dit onderzoek vooral competentie 1 en 7 verder ontwikkeld. Deze competenties worden in hoofdstuk 3 nader uitgewerkt. Reflectie is een belangrijke bekwaamheid om

competenties eigen te kunnen maken. Bij reflecteren wordt er teruggeblikt op je handelen, houding en gedachten (Korthagen, 1993), na de reflectie worden er acties gezocht om tot verbetering te komen. De reflectiecyclus van Korthagen (1993) is ontwikkeld vanuit de leercyclus van Kolb (1939). In dit onderzoek wordt er gereflecteerd met behulp van Korthagen (1993) op het behalen van de leerkrachtvaardigheden. In het figuur 2 wordt de cyclus van Korthagen weergegeven.

Figuur 2. Cyclus van Korthagen(1993).

Eerder onderzoek (Gremmen, 2010; Hommelen, 2010) heeft uitgewezen dat dit een prettige manier van reflecteren is die helpt om als leerkracht competenties te verbeteren. In de volgende paragraaf wordt bekeken hoe de oplossingsgerichte intervisie een rol kan spelen in dit onderzoek.

2.2.2 Oplossingsgerichte intervisie

Intervisie is een vorm van deskundigheidsbevordering. Medewerkers vragen hulp aan collega's over hulpvragen en knelpunten in de werksituatie (Belleger & Kohlmann, 2009). Bij Intervisie heeft een ontwikkeling plaats gevonden van probleemdenkend (Andersen, 1991) naar oplossingsgericht denkend (Berg & De Jong, 2004). Nu staat de toekomst (het doel) meer centraal en niet het probleem. Intervisie heeft een ontwikkelend en ondersteunend karakter. Aan een oplossingsgerichte intervisie doen maximaal 8 personen mee. Er wordt gewerkt vanuit 5 stappen (Belleger & Kohlmann, 2009) namelijk:

- Presentatie: De inbrenger brengt helder en duidelijk een casus in. Er wordt kort en bondig uitgelegd wat de reden is van deze inbreng en wat er al ondernomen is. De anderen zijn hier toehoorders.
- Verheldering: Er mogen verhelderingvragen gesteld worden aan de inbrenger. Er worden nog geen adviezen gegeven.
- Positieve feedback: Alle deelnemers vertellen iets positiefs aan de inbrenger. Dit kan zijn iets waar ze van onder de indruk zijn of een compliment over iets wat al goed gewerkt heeft.
- Ideeën voorstellen: Alle deelnemers kunnen nu ideeën aandragen. Ook kunnen ze aanmoedigen om meer te doen van wat werkte.
- Toepasbaarheid: De inbrenger geeft aan wat hij/zij wil gaan uitproberen in de praktijk.

Om het zelfvertrouwen van de leerlingen te vergroten wordt gebruikt gemaakt van de oplossingsgerichte intervisie. De intervisie is aangepast aan het niveau van de kinderen (bijlage 4). Er is nog geen onderzoek verricht naar deze manier van werken met kinderen, dus de aanpassingen zijn door mijzelf gedaan. Eerder onderzoek (Van Dongen, 2010) heeft aangetoond dat werken met intervisiegroepen bij volwassenen wel degelijk een bijdrage levert aan het persoonlijk meesterschap van de betrokkenen. Door met anderen over doelen te praten ontstaat er verdieping. Ieders handelingsrepertoire wordt uitgebreid door reflectie van jezelf en anderen. De oplossingsgerichte intervisie kan een goede bijdrage leveren aan het vergroten van het zelfvertrouwen. Door de kinderen van en met elkaar te laten leren wordt hun handelingsrepertoire uitgebreid en voelen zij zich meer bekwaam. Door gebruik te maken van intervisie wordt concreet aan een doel gewerkt om het zelfvertrouwen te vergroten. Hommelen (2010) heeft in haar onderzoek laten zien dat als kinderen zelf hun eigen doelen stellen ze meer betrokken zijn bij hun eigen leerproces. Intervisie sluit ook goed aan bij passend onderwijs. Hier wordt in de volgende paragraaf op ingegaan.

2.3 Concretisering

In deze paragraaf wordt er een link gelegd tussen het onderzoek en passend onderwijs.

Vanaf 2012 zijn scholen in Nederland verplicht om passend onderwijs aan te bieden.

“Passend onderwijs betekent dat elk kind onderwijs krijgt dat het beste bij zijn of haar talenten en beperkingen past. Ook de kinderen met een stoornis, ernstige ziekte of handicap. Zij kunnen extra hulp krijgen op een reguliere school of op een school voor speciaal onderwijs. Om te garanderen dat alle leerlingen onderwijs krijgen dat bij hen past, wordt per 1 augustus 2012 de zorgplicht ingevoerd. Scholen en schoolbesturen worden dan verplicht te zorgen voor een passende onderwijsplek en passend onderwijs voor elke leerling.”

Bron: Rijksoverheid⁹

Zweden heeft een leidende positie op het gebied van Passend Onderwijs. Uit hun ervaringen kan worden meegenomen dat het belangrijk is dat de leerkrachten kennis moeten hebben van speciaal onderwijs. Een goede leerkracht accepteert variatie en gebruikt de variatie ten goede (Brodin en Lindstrand, 2007). Ook in Nederland wordt er door de invoering van Passend Onderwijs meer professionalisering van de leerkracht verwacht. Een leerkracht in Passend Onderwijs is flexibel in zijn onderwijs. Hij past onderwijsleersituaties didactisch en pedagogisch aan wanneer een leerling dit nodig heeft. Er zal meer coaching en consultatie plaats moeten gaan vinden op scholen om dit te bereiken (Meijer, 2009). Dit onderzoek kan in ieder geval bijdragen aan een start voor passend onderwijs op mijn school. Er wordt gekeken naar de individuele leerling en zijn wens. De stappen van SIMPLE (Jackson en McKergow, 2002) helpen om meer tegemoet te komen aan de individuele behoeftes van leerlingen. Er wordt gekeken naar de leerwens van de verschillende leerlingen, je kijkt naar de toekomst en gebruikt de mogelijkheden die al aanwezig zijn. Kinderen stellen hun eigen doelen en gaan met behulp van de leerkracht en klasgenoten deze doelen proberen te bereiken. De leerkracht wordt door dit onderzoek meer bekwaam zoals beschreven in paragraaf 2.2.1 waardoor er binnen de school meer kennis en

⁹ <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs>

vaardigheden komen om beter tegemoet te komen aan de behoeftes van de individuele leerling, dit sluit aan bij de visie van de school en de visie op passend onderwijs. In het volgende hoofdstuk wordt de opzet van dit onderzoek uitgelegd en verantwoord.

Hoofdstuk 3 Plan van aanpak

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd hoe het onderzoek is opgebouwd. In de eerste paragraaf wordt verteld welke onderzoeksmethodologie is gebruikt. In de tweede paragraaf worden de doelen van dit onderzoek uitgelegd. In de derde paragraaf wordt de onderzoeksgroep voorgesteld. In de vierde paragraaf wordt beschreven welke onderzoeksmethoden gebruikt zijn tijdens de opzet en uitvoering van het onderzoek. In de laatste paragraaf wordt een ethische verantwoording gegeven. Er is een tijdspad gemaakt, wat de basis is van dit onderzoek. Dit tijdspad is terug te vinden in bijlage 5.

3.1 Onderzoeksmethodologie

Er is gekozen voor een actieonderzoek zoals Ponte dat karakteriseert (Ponte in Harinck, 2006), omdat dit onderzoek gericht is op het handelen van de leerkracht binnen een groep 8. Er wordt gereflecteerd om het eigen handelen te verbeteren. Er worden Critical Friends¹⁰(Kelchtermans, 2002) ingezet om te reflecteren op het product en proces van het onderzoek. Het onderzoek is cyclisch er zullen verschillende fasen worden doorlopen om de onderzoeksvraag te beantwoorden. Er wordt in dit onderzoek ook een antwoord gezocht op de gestelde hypothese:

“Als kinderen meer zelfvertrouwen hebben dan gaan de resultaten omhoog”.

In de volgende paragraaf worden de doelen van het onderzoek uitgelegd.

3.2 Doelen

Het grote doel van dit onderzoek is:

“De leerlingen handvatten te geven zodat ze meer zelfvertrouwen hebben tijdens toetsenmomenten”.

¹⁰ Critical friends zoals omschreven door Kelchtermans (2002): zij fungeren als klankbord of verzamelen (deel-)onderzoeksgegevens. De onderzoeker heeft een voldoende vertrouwensrelatie met hen zodat zij een minimale bedreiging vormen en tegelijk kijken de vrienden voldoende kritisch naar de te vervullen rol: zij vragen door en prikken op deze wijze impliciete vanzelfsprekendheden door. In dit onderzoek: de intervisie groep, Docent van de opleiding, Directrice van de school, een collega en familie/vrienden.

Subdoelen zijn:

- De resultaten op de SAQI (Vorst en Smits, 2007) geven op het onderdeel zelfvertrouwen aan dat de aangereikte handvatten geholpen hebben.
- De leerresultaten van de leerlingen zijn op het niveau wat volgens de NIO¹¹ (Van Dijk en Tellegen, 2004) van hen verwacht mag worden.
- De leerlingen leren zichzelf doelen stellen en aan te geven wat zij nodig hebben om de bovengenoemde doelen te bereiken.
- De leerlingen kunnen elkaar helpen de zelfgestelde doelen te bereiken.

Als onderzoeker heb ik ook enkele doelen die ik bereikt wil hebben op het eind van dit onderzoek:

- Ik ben een leerkracht, die nog beter kan voldoen aan de individuele behoeftes van de kinderen, zoals passend onderwijs dat stelt. Mijn leerkrachtvaardigheden om het zelfvertrouwen van kinderen (Van de Pol, Jaspers, 2007) te vergroten zijn verbeterd.
- Ik heb geleerd hoe ik een onderzoek moet opzetten, uitvoeren en evalueren.
- Ik ben een oplossingsgerichte begeleider voor de kinderen geweest in dit proces.

3.3 Onderzoeksgroep

Dit onderzoek wordt uitgevoerd in groep 8. Deze groep 8 bestaat uit 22 leerlingen. 91% van de leerlingen heeft bij de SAQI (Vorst en Smits, 2007) aangegeven weinig zelfvertrouwen te hebben op het gebied van toetsen. Ik, als onderzoeker, heb de keuze gemaakt om met de gehele groep dit project te gaan uitvoeren. De 9% die geen uitval vertoonde op zelfvertrouwen scoorde hoog op het gebied sociaal wenselijke¹² antwoorden, er kan dus niet met zekerheid gesteld worden dat de betreffende leerlingen geen uitval vertonen. De DVD Classroom Solutions (Huibers en Berg, 2007) gaf aan dat oplossingsgericht werken goed in te zetten is bij een

¹¹ Nederlands Intelligentie Onderzoek.

¹² Sociaal wenselijk antwoorden is de neiging van respondenten om antwoorden te geven die naar verwachting 'goed' of 'passend' zijn.

groep kinderen. In de volgende paragraaf zijn de onderzoeksmethodes die gebruikt worden om de doelen te bereiken verder uitgewerkt.

3.4 Onderzoeksmethoden

Volgens Harinck (2006) is triangulatie een belangrijk criterium bij een praktijkonderzoek. Het is van belang om vanuit verschillende invalshoeken te kijken naar de onderzoeksvraag. Er worden in dit onderzoek verschillende informatiebronnen gebruikt zoals: literatuurstudie, observatie, enquête en verzamelen van gegevens. De observatielijsten en enquête zijn tot stand gekomen na overleg met Critical Friends (Kelchtermans, 2002) en er is toestemming gegeven door de docent. In de volgende paragrafen worden de onderzoeksmethodes uitgewerkt.

3.4.1 Verzamelen van gegevens over de betreffende leerlingen/groep

Er zal informatie verzameld worden over de groep 8 waar dit onderzoek wordt uitgevoerd. Er is gekozen voor toetsen die standaard elk jaar binnen de school worden afgenomen:

- Uitslag SAQI (Vorst en Smits, 2007). Afname juni 2010 door de van leerkracht groep van 7.
- Uitslag PMT-K (Hermans, 1983). Afname oktober 2010 door een externe instantie.
- Uitslagen van de entreetoets en LVS-toetsen¹³. De uitslagen zullen vergeleken worden met de uitslag van de NIO (Van Dijk en Tellegen, 2004). Er is gebruik gemaakt van een omreken tabel (Bijlage 11) om te zien wat de leerling behoort te scoren gezien zijn intelligentie.

Alle gegevens worden met elkaar vergeleken om te kijken of leerlingen die minder zelfvertrouwen hebben op het gebied van toetsen ook minder leerresultaat behalen dan verwacht mag worden volgens de NIO (Van Dijk en Tellegen, 2004). Op deze manier kan er op het eind gereflecteerd worden of er vooruitgang is op het gebied van zelfvertrouwen en leerprestaties. Er kunnen op deze manier ook conclusies getrokken worden ten aanzien van de gestelde hypothese.

¹³ Leerling Volg Systeem toetsen.

3.4.2 Observatie Kinderen

Om een duidelijk beeld van de kinderen te krijgen voor de nulmeting is gekozen om de kinderen te observeren tijdens een toetsmoment. Zo heeft dit onderzoek niet alleen schriftelijke resultaten voor de beginsituatie, maar wordt er ook daadwerkelijk naar het handelen van de leerlingen gekeken. Voor de observatie wordt er gebruik gemaakt van een observatielijst. Deze observatielijst is terug te vinden in bijlage 6. Tijdens de observatie zullen er opnames gemaakt worden om op een rustig moment terug te kunnen kijken naar de beelden en een eerlijk beeld over de leerlingen te vormen (Kallenberg, e.a., 2007). Aangezien observatie een subjectief gegeven is, is gekozen om te observeren tijdens 2 toetsmomenten om de betrouwbaarheid van dit instrument te vergroten zoals Harinck (2006) dat stelt.

3.4.3 Observatie leerkracht

Om mijn leerkrachtvaardigheden op het gebied van omgaan met zelfvertrouwen en oplossingsgericht werken te gaan meten zal er een observatie plaatsvinden aan het begin van het project en op het eind van het project (hoofdstuk 3.4.5). Tijdens de observatie wordt gebruik gemaakt van een observatielijst, deze is toegevoegd in bijlage 3. De observatie wordt gedaan door een collega en mijzelf. Deze collega is IB'er¹⁴ van de onderbouw en heeft de opleidingen tot gedragsspecialist en SVIB¹⁵ afgerond. Er zal tijdens de observatie worden gefilmd zodat er door beiden terug gekeken kan worden naar de les en er gereflecteerd kan worden (Kallenberg, e.a., 2007). De cyclus van Korthagen (1993) wordt gebruikt voor deze reflectie.

3.4.4 Enquête

De leerlingen gaan een enquête invullen over wat zij willen leren om hun zelfvertrouwen te vergroten. Er wordt gevraagd wat de leerlingen belangrijk vinden en aan welke doelen zijzelf zouden willen werken. In de enquête zijn de schaalvraag en wondervraag (Cauffman, 2009; De Shazer, 1983) opgenomen. In de enquête zitten zowel open als gesloten vragen (Harinck, 2006). De enquête is toegevoegd in bijlage 2.

¹⁴ Intern Begeleider

¹⁵ School Video Interactie Begeleiding

3.4.5 Uitvoeren project.

Er zal een project (lessenserie, geven en ontvangen van complimenten en intervisie) uitgevoerd worden om het zelfvertrouwen van de leerlingen ten tijde van toetsmomenten te vergroten. Naar aanleiding van de uitkomsten van de enquête wordt er elke week een les gegeven aan de gehele groep. Deze lessen zijn vooraf opgesteld en terug te vinden in bijlage 7. De inhoud van de lessen is gekozen naar de doelen die de leerlingen zelf gaan aangeven. De theorie (Hall, 1997.; Maslow, 1943; Caufmann, 2009) stelt dat door erkenning van een ander en erkenning van jezelf het zelfvertrouwen van de leerlingen verbetert. Daarom zal er in het project op verschillende momenten gewerkt gaan worden met het geven en ontvangen van complimenten. Om dit te bereiken wordt er gewerkt met het kinderkwaliteitspel (Evers, e.a., 2004) en de ster van de dag (bijlage 8 en 9). Zoals Van Dongen (2010) heeft aangetoond vergroot intervisie je handelingsrepertoire door middel van reflectie. Daarom zal de intervisie ingezet gaan worden in het project (bijlage 4). Om de intervisie voor de kinderen visueel te maken is er een doelenboekje gemaakt (bijlage 10). Dit doelenboekje dient ter ondersteuning van de uitvoering van de intervisie. De lessen worden gereflecteerd met de reflectiecyclus van Korthagen (1993). Er is gekozen om de uitvoering van het project voor de Cito-eindtoets¹⁶ te plaatsen, om zo met de kinderen naar deze toch wel spannende dagen toe te werken en te proberen het zelfvertrouwen zodanig te vergroten dat zij scoren naar wat de NIO (Van Dijk en Tellegen, 2004) stelt.

3.4.6 Herhaling van de cyclus

Een actieonderzoek is een cyclisch proces. Daarom wordt na de uitvoering van het project de gehele cyclus van hoofdstuk 3.4.1 tot en met 3.4.3 herhaald om de beginsituatie, november 2010, te vergelijken met het resultaat, februari 2011. Ook wordt er gereflecteerd (Korthagen, 1993) door:

- De kinderen op hun eigen leerproces.
- Mij, als onderzoeker, op de verzamelde gegevens van de kinderen.
- Mij, op mijn eigen leerkrachtvaardigheden om mijn competenties te vergroten.

Zoals beschreven in hoofdstuk 2.2.1 wordt er in dit onderzoek gewerkt aan

¹⁶ Afname Cito-eindtoets 1,2 en 3 Februari 2011

competentie 1 en 7 van het competentieprofiel voor de gedragsspecialist (WOSO/SBL, 2004). Hieronder zijn de competenties nader uitgewerkt:

- Competentie 1: De leerkracht maakt contact met leerlingen en communiceert met hen. In dit onderzoek wordt gewerkt aan:
 - het versterken van het zelfvertrouwen van de leerlingen.
 - De leerkracht betreft de leerlingen bij het eigen leerproces.
- Competentie 7: De leerkracht werkt voortdurend aan zijn professionele ontwikkeling: deskundigheid, persoonlijke kwaliteiten en opvattingen. Er wordt in dit onderzoek gewerkt aan:
 - Het reflecteren op het eigen functioneren als leerkracht ten opzichte van het kind.
 - Het vergroten van leerkrachtvaardigheden ten aanzien van het vergroten van zelfvertrouwen.
 - Het denken in oplossingen en het zien van de ontwikkelmogelijkheden.
 - Het bewust worden van mijn eigen mentale model.

Door deze verschillende reflectiemomenten kan de onderzoeksvraag worden beantwoord en de hypothese worden getoetst.

3.5 Ethische verantwoording

Boerman (2009) stelt principes samen die een ethische reflectie van een praktijkonderzoek Master SEN omvat:

- I. Vertrouwen, Bedrog en zelfbedrog.
- II. Zorgvuldigheid en nalatigheid.
- III. Volledigheid en selectiviteit.
- IV. Concurrentie en collegialiteit.
- V. Publiceren, auteurschap en geheimhouding.
- VI. Onderzoek en opdracht.

(Boerman, 2009., p.3)

Om zorgvuldig met het onderzoek om te gaan is er vooraf overleg geweest met de directrice van de school. Er is afgesproken om regelmatig contact te hebben over de vorderingen van het onderzoek. Ook zal de onderzoeksgroep ingelicht worden over de uitvoering van het onderzoek. Alle betrokkenen bij de uitvoering kunnen hun mening geven over dit onderzoek. Alle opmerkingen zullen letterlijk meegenomen worden om transparant en open te zijn. Anonimiteit wordt gewaarborgd in het onderzoek. Personen zullen niet bij naam worden genoemd. Ook de school wordt niet bij naam genoemd in dit onderzoek. Om volledigheid te waarborgen zullen alle gegevens in dit onderzoek worden verwerkt. Het beleid van de school stelt dat er video-opnames gemaakt mogen worden wanneer dit het onderwijsproces ten goede komt, alle betrokkenen hebben hier toestemming voor gegeven. Als alle betrokkenen toestemming hebben gegeven en als na beoordeling blijkt dat het onderzoek beoordeeld is met minimaal een 7 mag het onderzoek gepubliceerd worden op HBO-kennisbank om anderen te helpen bij het ontwikkelen van nieuwe inzichten.

In het volgende hoofdstuk worden de gegevens van het onderzoek weergegeven.

Hoofdstuk 4 Data en analyse

In dit hoofdstuk worden de gegevens weergegeven die verzameld zijn om de onderzoeksvraag: *“Hoe kan ik kinderen in groep 8 begeleiden om meer zelfvertrouwen te krijgen in hun handelen tijdens toetsmomenten?”* en de hypothese: *“Als het zelfvertrouwen van de kinderen toeneemt dan gaan de resultaten op leergebied vooruit.”* te kunnen beantwoorden.

In de eerste paragraaf wordt een begin en eindmeting van de gebruikte toetsen weergegeven. In de tweede paragraaf wordt er gekeken naar de leerresultaten van de kinderen voor en na het uitgevoerde project. In de derde paragraaf worden de observaties van de leerlingen aan het begin en eind van het project besproken. In de vierde paragraaf wordt er gekeken naar de leerkrachtvaardigheden. In de vijfde paragraaf wordt de uitslag van de enquête weergegeven. In de laatste paragraaf worden de resultaten van het uitgevoerde project weergegeven.

4.1 Gebruikte toetsen

In deze paragraaf wordt er een nul en eindmeting weergegeven van de SAQI (Vorst en Smits, 2007). Ook wordt de uitslag van de PMT-K (Hermans, 1983) bekeken en vergeleken met de SAQI om een betrouwbaar beeld van de leerlingen te krijgen. De PMT-K is alleen afgenomen bij de beginsituatie, omdat de toets binnen de school standaard maar 1x wordt afgenomen. De SAQI en PMT-K werken met een staninescore¹⁷. De scores worden als onderstaand beschreven.

stanine 1 : 4% = zeer laag
stanine 2 : 7% = laag
stanine 3 : 12% = tamelijk laag
stanine 4 : 17% = (zwak-)middelmatic
stanine 5 : 20% = middelmatic
stanine 6 : 17% = (goed-)middelmatic
stanine 7 : 12% = tamelijk hoog
stanine 8 : 7% = hoog
stanine 9 : 4% = zeer hoog

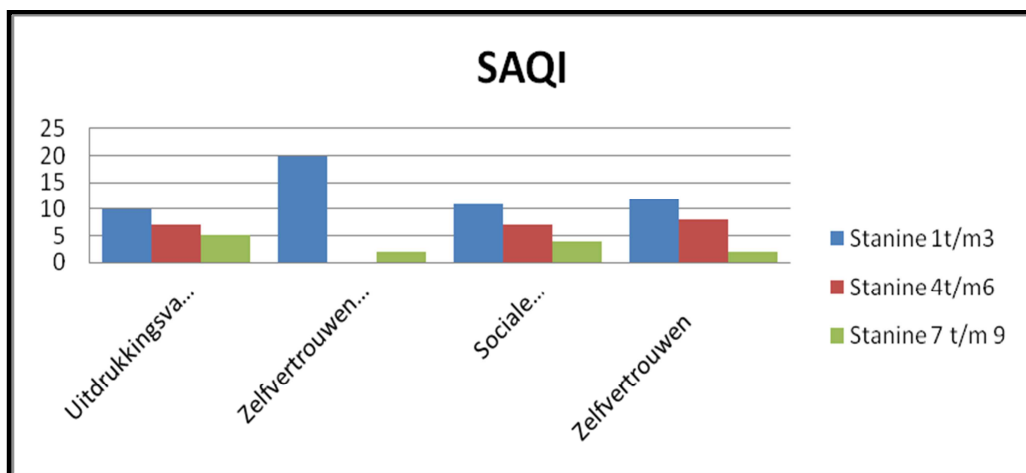
¹⁷ Standard nine.

Stanine scores representeren een interval, en niet zozeer een exacte waarde op een schaal. Een leerling die stanine 7 scoort, scoort tamelijk hoog op de toets en dat is in dit onderzoek goed. Alleen bij sociaal wenselijk behoort de leerling laag te scoren om een betrouwbaar beeld te krijgen.

Er is gekozen voor een weergave in 1-3; onvoldoende 4-6; voldoende en 7-9; goed.

4.1.1 SAQI nulmeting

In de onderstaande grafiek zijn de resultaten weergegeven van de SAQI (Vorst en Smits, 2007). De afname was op 01-06-2010. Bij de SAQI heb je een overkoepelend onderdeel zelfvertrouwen daaronder vallen uitdrukkingsvaardigheid, zelfvertrouwen bij proefwerken en sociale vaardigheid. Het aantal leerlingen wordt weergegeven.

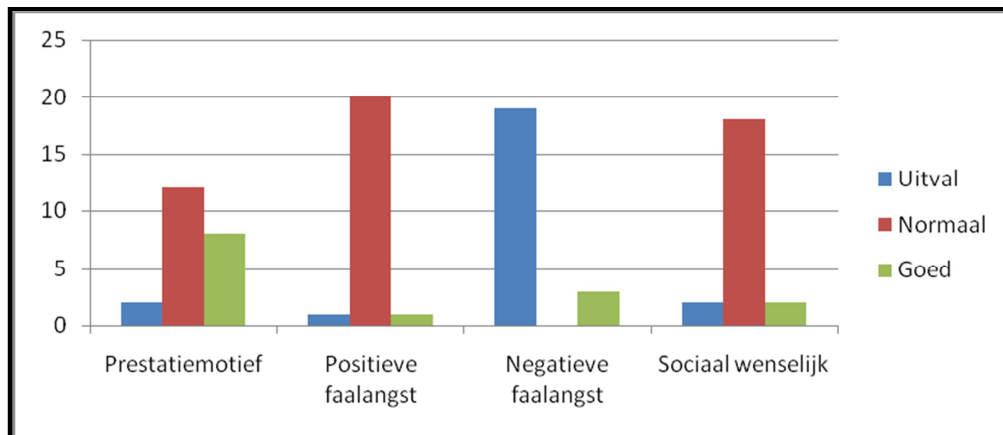

Wat valt op:

- Er is een grote uitval op het gebied van zelfvertrouwen bij proefwerken. 2 kinderen scoren hier goed op. Het is opvallend dat deze 2 leerlingen een 9 scoren en dat de test ook aangeeft dat zij sociaal wenselijk geantwoord hebben.
- Ook op de 3 andere onderdelen valt meer dan 50% van de groep uit.

4.1.2 PMT-K nulmeting

Om een beter beeld te krijgen van de leerlingen is er gekozen om ook naar de uitslag van de PMT-K (Hermans, 1983) te kijken. Ook de PMT-K werkt met een stanine-score. De uitslag van de PMT-K is in de onderstaande grafiek weergegeven.

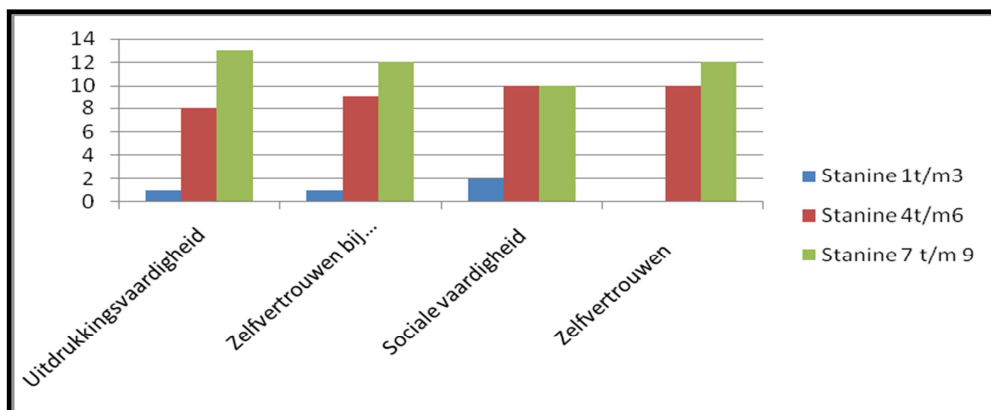

Wat valt op:

- Er is op deze toets een grote uitval op negatieve faalangst.
- Bij sociaal wenselijk hebben de kinderen die op de SAQI (Vorst en Smits, 2007) hoog gescoord hadden, wederom hoog.
- Kijkend naar beide toetsen kan gesteld worden dat de huidige groep 8 een uitval heeft op het gebied van zelfvertrouwen op toetsmomenten. De kinderen hebben minder vertrouwen in hun handelen tijdens deze momenten.

4.1.3 SAQI eindmeting

De uitslag van de SAQI (Vorst en Smits, 2007) die afgenomen is op 06-02-2011 zijn in een grafiek weergegeven.

Wat valt op:

- Er is bijna geen uitval op de 4 onderdelen. Er valt steeds 1 leerling uit op elk onderdeel. Dit is steeds een andere leerling.
- Kijkend naar het overkoepelende onderdeel zelfvertrouwen dan valt er geen enkele leerling uit.

In hoofdstuk 5 worden er conclusies verbonden aan deze uitslag. In de volgende paragraaf wordt er gekeken naar de leerresultaten van de van de kinderen.

4.2 Leerresultaten kinderen

Om de hypothese “*Als het zelfvertrouwen van de kinderen toeneemt dan gaan de resultaten op leergebied vooruit.*” te kunnen toetsen is er gekeken naar de leerresultaten van de groep als geheel en individuele toetsscores van de kinderen voorafgaand aan het project en na afloop van het project. Er is gekeken naar technisch lezen, begrijpend lezen, spelling en rekenen en wiskunde.

4.2.1 Leerresultaten groep 8

In de onderstaande tabel zijn de gemiddelde scores van de groep 8 weergegeven op de LVS E7 en M8¹⁸ toetsen. De scores zijn niveauwaardes. Een door ParnasSys¹⁹ geïntroduceerd begrip is niveauwaarde. De niveauwaarde toont hoe hoog of laag een leerling, een groep of een school gemiddeld in een bepaald niveau scoort. De niveauwaarde geeft het niveau van de CITO (E, D, C, B of A) weer als een numerieke waarde tussen 0 en 5: A=4-5, B=3-4, C=2-3, D=1-2 en E=0-1.

Toets	E7	M8
<i>Technisch Lezen</i>	3,0	3,8
<i>Begrijpend Lezen</i>	1,8	2,6
<i>Rekenen en Wiskunde</i>	2,6	3,4
<i>Spelling</i>	2,5	2,8

¹⁸ Leerling Volg Systeem Eind groep 7 en Midden groep 8

¹⁹ ParnasSys is een administratie- en leerlingvolgsysteem wat op veel scholen gebruikt wordt om leerlingdossiers, groepsdossiers, werkwijzen, protocollen en processen te verbeteren.

Wat valt op:

- De leerresultaten van de groep zijn vooruit gegaan op de 4 vakgebieden.

4.2.2 Leerresultaten individueel nulmeting en eindmeting

In deze paragraaf is er gekeken naar de leerresultaten van de individuele leerling. Door gebruik te maken van een omrekeningstabel (bijlage 11) is te zien welk leerrendement²⁰ de leerlingen behoren te hebben bij hun door de NIO (Van Dijk en Tellegen, 2004) gemeten intelligentie. Er wordt dus gekeken welk resultaat een kind behoort te halen gezien vanuit de gemeten intelligentie. Een leerling die een lager leerrendement behaalt dan de omrekeningstabel aangeeft wordt een onderpresteerder (Boer, 2010) genoemd.

Nulmeting:

In bijlage 12.1 zijn de leerresultaten te vinden van de individuele leerlingen van groep 8 op de LVS E7 en de Entreetoets. De leerresultaten worden vergeleken met de uitslag van de NIO (Van Dijk en Tellegen, 2004) en SAQI (Vorst en Smits, 2007). Het blijkt dat de leerlingen die uitvallen op de SAQI op het gebied van zelfvertrouwen ook een uitval vertonen op het gebied van leerresultaten. Volgens de omrekeningstabel van bijlage 11 is 82% van deze leerlingen is een onderpresteerder (Boer, 2010).

Eindmeting:

In bijlage 12.2 zijn de leerresultaten te vinden van de individuele leerlingen van groep 8 op de LVS M8 en CITO-eindtoets. Ook hier zijn de leerresultaten vergeleken met de uitslag van de NIO (Van Dijk en Tellegen, 2004) en SAQI (Vorst en Smits, 2007). Op de SAQI was er bij de leerlingen geen uitval meer op het onderdeel zelfvertrouwen. Het blijkt dat de meeste leerlingen de CITO-eindtoets en de LVS-toetsen gemaakt hebben op het niveau dat van hen verwacht mag worden gezien hun intelligentie. Kijkend naar de omrekeningstabel van bijlage 11 is nog maar 18% een onderpresteerder. In hoofdstuk 5 worden hier conclusies aan verbonden. In de volgende paragraaf worden de gegevens van de observaties van de kinderen weergegeven.

²⁰ Leerrendement drukt in procenten uit, wat het leerproces bij de leerling aan resultaat heeft opgeleverd. De formule, die daarvoor gebruikt wordt, is : $DLE/DL \times 100\%$.

4.3 Observatie kinderen

Om een beeld te krijgen hoe de kinderen op toetsmomenten reageren zijn er observaties uitgevoerd als nulmeting en als eindmeting na de uitvoering van het project. Tijdens de observatie is er gebruik gemaakt van een observatielijst (bijlage 6). Er is per meting twee keer geobserveerd om een betrouwbaar beeld te krijgen (Kallenberg, 2007). Ook zijn er video-opnames gemaakt om een objectief beeld te vormen (Harinck, 2006).

4.3.1 Observatie kinderen nulmeting

In bijlage 6.1 is de volledige uitwerking van deze observaties terug te vinden. Belangrijkste observatiegegevens worden hieronder weergegeven:

- De kinderen stellen veel vragen voordat de toets begint.
- De kinderen vragen vaak om feedback tijdens de toets
- De kinderen stellen veel vragen tijdens de toets. Het gaat om vragen wat ze moeten doen.
- De kinderen kunnen niet aangeven hoe ze de toets gemaakt hebben, ze geven vaak aan dat het resultaat onvoldoende is, terwijl ze een 10 hebben behaald. Ze hebben dus geen realistische verwachtingen over het resultaat.

4.3.2 Observatie kinderen eindmeting

In bijlage 6.2 is de volledige uitwerking van de observaties terug te vinden. De belangrijkste gegevens zijn:

- De leerlingen stellen minder vragen voordat de toets start.
- Er wordt geen feedback gevraagd op de taak. De leerlingen vragen niet meer of ze het goed doen.
- Er zijn minder kinderen met opvallende leerling-kenmerken.
- De kinderen kunnen aangeven hoe zij de toets gemaakt hebben. Ze geven een realistische verwachting van de uitslag van de toets weer. Ze hebben een beter beeld gekregen van hun prestaties.

In de volgende paragraaf wordt er gekeken naar de resultaten van de leerkrachtvaardigheden van mij als leerkracht.

4.4 Observatie leerkracht

Om mijn leerkrachtvaardigheden te bekijken heeft er een observatie plaatsgevonden. Tijdens deze observaties is er gebruik gemaakt van een observatielijst (bijlage 3). Deze observatie is gedaan door de IB'er van de onderbouw en mijzelf. Er is gebruik gemaakt van video-opnames. Er heeft een observatie plaatsgevonden aan het begin en eind van het project. Er is gekeken naar:

- De vaardigheden die een leerkracht nodig heeft om het zelfvertrouwen van de leerlingen te vergroten.
- De vaardigheden die een leerkracht nodig heeft als oplossingsgerichte begeleider.

In de volgende paragrafen worden de resultaten weergegeven.

4.4.1 Observatie leerkracht nulmeting

Voorafgaand aan het project heeft er een observatie plaatsgevonden. In bijlage 3.1 is de volledige uitwerking van de observatie terug te vinden. De belangrijkste gegevens zijn:

- Er heerst een fijne sfeer in de groep de kinderen durven zich te uiten en fouten te maken.
- Er werd positief op de leerlingen gereageerd. Dit werkte door op de sfeer die er in de groep hing.
- De leerkracht kon zich inleven in de kinderen.

Aandachtspunten voor de komende weken zijn:

- Het sturend handelen. De leerlingen werden vlug op weg geholpen, er moet ruimte zijn om de leerlingen zelf na te laten denken.
- Er werd nog teveel naar het probleem gekeken, de oplossing is van belang.
- Ook kan er vaker taakgerichte feedback gegeven worden. Laat de kinderen eerder weten hoe ze aan het werk zijn in plaats van achteraf.

- Laat ruimte voor stiltes. Er wordt te weinig ruimte gegeven om de kinderen na te laten denken. Er werden nog te snel andere voorbeelden gegeven om de stilte te doorbreken.

4.4.2 Observatie leerkracht eindmeting

Op het eind van het project heeft er wederom een observatie plaatsgevonden. De volledige uitwerking is terug te vinden in bijlage 3.2. De belangrijkste gegevens zijn:

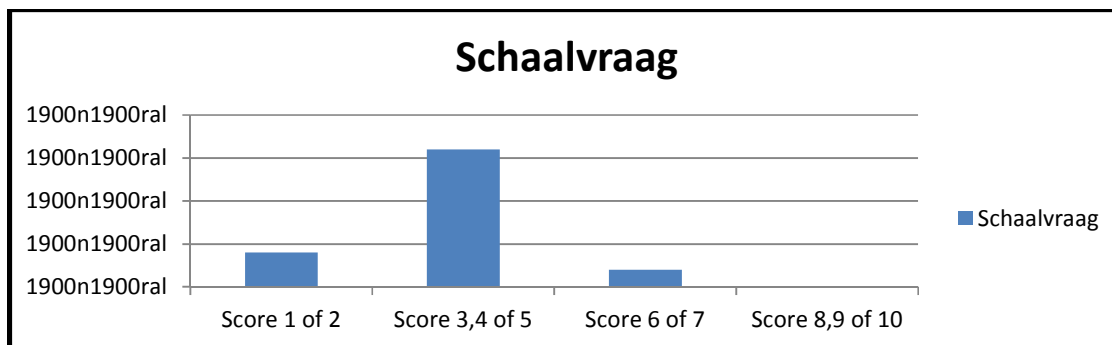
- Het geven van complimenten en positieve feedback. Dit werd veel gedaan waardoor er een fijne sfeer was, waarbij de kinderen zich op hun gemak voelden.
- Er werd veel meer taakgerichte feedback gegeven. Dit aandachtspunt was goed verwerkt in de les.

Aandachtspunten blijven:

- Het gebruik maken van stiltes. Er wordt nog snel geneigd de kinderen te helpen. De kinderen moeten meer ruimte krijgen om na te denken.
- Er wordt nog te sturend gehandeld.

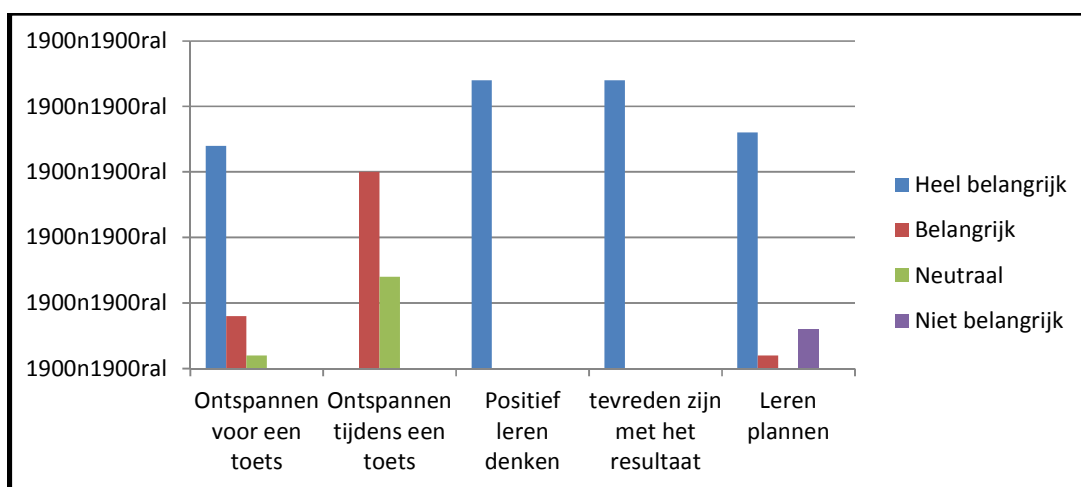
4.5 Enquête

Er is een enquête afgenomen om erachter te komen wat de kinderen zelf willen leren op het gebied van zelfvertrouwen tijdens toetsmomenten. In bijlage 6.1 is de volledige uitwerking van de enquête te vinden. De schaalvraag (Visser, 2008) is gebruikt als meetinstrument voorafgaand aan het project om te kijken hoe de kinderen zichzelf inschalen op het gebied van zelfvertrouwen bij toetsmomenten. De schaalvraag is een subjectief gegeven naast de gegevens van de SAQI (Vorst en Smits, 2007) en de PMT-K (Hermans, 1983). De schaalvraag kan elke week een vooruitgang laten zien aan de kinderen, zodat zij succeservaringen opdoen (Durrant, 2007). Hieronder is de uitwerking van de schaalvraag te vinden. Bij de schaalvraag is gebruik gemaakt van een score van 0 tot 10. Bij een score van 0 dan is er totaal geen zelfvertrouwen bij de leerling. Bij een score van 10 heeft de leerlingen veel zelfvertrouwen.

De meeste kinderen geven zich een 3, 4 of 5 voor de schaalvraag. Ze geven aan dat er nog veel te leren valt.

Hieronder is ook aangegeven wat de kinderen belangrijk vinden om te leren.

Hieruit kan worden opgemaakt dat de kinderen alle onderdelen wilden leren. Dit is belangrijk geweest om te weten voor opzet en uitvoering van het project. In de volgende paragraaf worden de resultaten van de uitvoering van het project weergegeven.

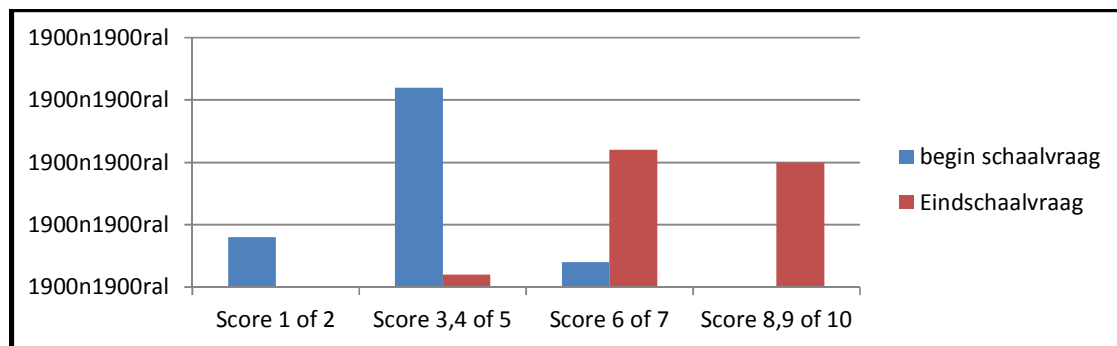
4.6 Uitvoering project

Elke week is er een les gegeven aan de gehele groep. Deze lessen zijn vooraf opgesteld en terug te vinden in bijlage 7.

In bijlage 7 t/m 9 zijn de gegeven lessen gereflecteerd (Korthagen, 1993). De belangrijkste gegevens waren:

- Ster van de dag: Kinderen konden heel goed positieve kanten van de “Ster van de dag” verwoorden. Er werden veel complimenten gegeven in de groep.
- Kwaliteitenspel: Het was opvallend hoe kinderen leerden positief over zichzelf te praten door dit spel. Ze waren altijd erg negatief, dat kan ik niet enz. maar door dit spel waren ze veel positiever over zichzelf. Nu konden ze soms niet kiezen, er werd wel eens gevraagd “juf mag ik er meer dan 5 vasthouden?”. Erg leuk om te zien.
- Uitgevoerde lessen: Tijdens een toets werden door sommige leerlingen de ademhalingsoefeningen uit de lessen gebruikt.

Op het eind van het project is de schaalvraag gesteld (Visser, 2010) daaruit blijkt dat de kinderen zichzelf hoger inschalen dan aan het begin van het project (enquête, bijlage 2.1). De schaalvraag is hieronder weergegeven:

Ook de intervisie is uitgevoerd zoals beschreven in hoofdstuk 2.2.3. In bijlage 4 is de intervisie gereflecteerd (Korthagen, 1993). De belangrijkste gegevens zijn hieronder weergegeven:

positief was:

- Het complimenteren. De kinderen gaven elkaar goede complimenten die echt opbouwend waren.
- Het samen kijken naar een doel en hoe je dit kunt bereiken. De kinderen konden elkaar wel enkele tips geven.
- Het doelenboekje werkte voor veel kinderen verhelderend. Ze keken hier regelmatig in terug. Kinderen stelden zichzelf wel vaak een didactisch doel om het zelfvertrouwen te vergroten.
- De kinderen hebben veel geleerd de afgelopen weken. Ik denk hierbij aan:
 - o Het zichzelf doelen leren stellen (al blijft dit een aandachtspunt)
 - o Het geven van complimenten aan elkaar.
 - o Het groeien van de motivatie, waardoor ze graag wilden werken aan het zelfgestelde doel.

In het volgende hoofdstuk worden de onderzoeksgegevens gebruikt om onderzoeksvraag te beantwoorden en de hypothese te toetsen. Ook worden er enkele discussiepunten en aanbevelingen gedaan.

Hoofdstuk 5 Interpretatie en conclusies van het praktijkonderzoek

In dit hoofdstuk worden de gevonden gegevens van de beginsituatie vergeleken met de gegevens van de eindsituatie. In de eerste paragraaf worden er conclusies getrokken naar aanleiding van de gebruikte onderzoeksmethoden. In de tweede paragraaf wordt de onderzoeksvraag beantwoord. In de derde paragraaf wordt de hypothese getoetst en in de laatste paragraaf worden er enkele aanbevelingen gedaan.

5.1 Onderzoeksmethoden

In deze paragraaf worden de conclusies weergegeven ten aanzien van de gebruikte onderzoeksmethoden. In hoofdstuk 3 zijn de onderzoeksmethoden uitgelegd en in hoofdstuk 4 zijn de resultaten van deze methoden weergegeven.

SAQI:

Kijkend naar de resultaten van de SAQI (Vorst en Smits, 2007) is te zien dat het zelfvertrouwen van de leerlingen in groep 8 vooruit is gegaan. Op het overkoepelende onderdeel zelfvertrouwen is er helemaal geen uitval meer bij de leerlingen. De gemiddelde groepsscore op het gebied van zelfvertrouwen lag op 01-06-2010 op stanine 3.3 en op 06-02-2011 op stanine 7.1. Daaruit kan geconcludeerd worden dat de onderzoeksgroep vooruit is gegaan op het gebied van zelfvertrouwen. Ook individueel zijn alle leerlingen vooruit gegaan (hoofdstuk 4.1). Het doel de leerlingen gaan vooruit op de SAQI is bereikt.

Schaalvraag:

Bij de schaalvraag (De Shazer, 1983; Cauffman, 2009) hebben de kinderen aangegeven dat hun zelfvertrouwen toegenomen is. De schaalvraag is een subjectief gegeven die als ondersteuning van de SAQI (Vorst en Smits, 2007) gebruikt is. In de enquête gaf 91% aan lager dan een 6 te scoren op het gebied van zelfvertrouwen. Na afloop van het uitgevoerde project scoorden alle kinderen hoger in vergelijking met de eerste schaalvraag in de enquête. Nog maar 4% scoorde op de eindschaalvraag onder de 6. Ook hierbij kan geconcludeerd worden dat de kinderen zelf vinden dat hun zelfvertrouwen is toegenomen. De SAQI (Vorst en Smits, 2007)

en de schaalvraag laten zien dat de kinderen vinden dat het zelfvertrouwen is toegenomen.

Leerresultaten:

Uit de gegevens van bijlage 12 is af te leiden dat de kinderen vooruit zijn gegaan op het gebied van leerresultaten. Voor dit onderzoek was 82% een onderpresteerder (Boer, 2010) en nu nog maar 18% er kan dus geconcludeerd worden dat de leerresultaten van de individuele leerlingen vooruit zijn gegaan. De groep in zijn geheel is ook op alle vakgebieden vooruit gegaan zie tabel hoofdstuk 4.2.1. Uiteindelijk is de CITO-eindtoets gemaakt op het niveau wat van hen verwacht mag worden gekeken naar de NIO (VanDijk enTellegen, 2004).

De eindconclusie is dat de leerresultaten de afgelopen periode sterk zijn toegenomen.

Observatie kinderen:

Aangezien observatie een subjectief (Harinck, 2007) gegeven is, is er gebruik gemaakt van een observatielijst (bijlage 3) en zijn er video-opnamen gemaakt, zodat de betrouwbaarheid van het instrument wordt vergroot. Uit het handelen van de kinderen kan worden opgemerkt dat:

- Er worden minder vragen gesteld.
- Ze hebben vertrouwen in zichzelf gekregen dat ze een toets tot een goed einde weten te brengen.
- Ze reageren lichamelijk minder sterk op toetsmomenten.

Conclusie is dat ook het handelen van de kinderen een vergroting van het zelfvertrouwen laat zien.

Leerkrachtvaardigheden:

- Welke leerkrachtvaardigheden ten opzichte van zelfvertrouwen en oplossingsgericht werken heb ik verworven?

Om de deelvraag te kunnen beantwoorden ben ik, als leerkracht, deze periode bezig geweest met het vergroten van het zelfvertrouwen van kinderen op een oplossingsgerichte manier. Om de betrouwbaarheid te waarborgen zoals Harinck (2006) dit stelt is zijn de observaties gedaan door een Critical Friend (Kelchtermans, 2002) en mijzelf. Uit de observaties van hoofdstuk 4 blijkt dat mijn leerkrachtvaardigheden om het zelfvertrouwen van kinderen te vergroten toe zijn genomen. Er wordt meer gebruik gemaakt van elementen die bijdragen aan het vergroten van het zelfvertrouwen zoals de literatuur (Pol en Jaspers, 2007) die stelt. In mijn praktijk waren de volgende onderdelen terug te zien:

- Taakgerichte feedback geven
- Directe feedback geven
- Kijken naar de toekomst
- Complimenten geven
- Ruimte geven aan kinderen om na te denken.

Conclusie is dat ik verschillende vaardigheden heb verworven om het zelfvertrouwen van kinderen te vergroten.

Uitgevoerd project:

- Wat zegt de literatuur over het vergroten van zelfvertrouwen?
- Wat kunnen oplossingsgericht werken en de oplossingsgerichte interventie betekenen voor dit onderzoek?

Om deze deelvragen te beantwoorden is er een zoektocht gedaan in de literatuur. Door middel van een literatuuronderzoek is er een basis gelegd om te gaan kijken wat er gebruikt zou kunnen worden in de praktijk. Door gebruik te maken van het oplossingsgericht werken (De Shazer en Berg, 1988) is geprobeerd het zelfvertrouwen van de leerlingen te vergroten tijdens toetsmomenten. Ook hebben eerdere onderzoeken bewezen dat complimenten (Kayser, 2010; Hall, 1997; Maslow, 1943) bijdragen aan het vergroten van het zelfvertrouwen. Het werken met complimenten in de praktijk heeft de volgende conclusies opgeleverd:

- Er is een betere sfeer ontstaan in de groep.
- Het zelfvertrouwen van de kinderen is gegroeid kijkend naar de SAQI (Vorst en Smits, 2007), Schaalvraag (De Shazer, 1983; Cauffman, 2009) en de observaties.

Tijdens het literatuuronderzoek is er een passie ontstaan voor de oplossingsgerichte intervisie. Eerder onderzoek (Van Dongen, 2010) wees namelijk uit dat door gebruik te maken van intervisie het handelingsrepertoire van de betrokkenen vergroot wordt. Er is in dit onderzoek gekeken of deze manier van werken ook met kinderen kon slagen. Kunnen kinderen zonder begeleiding van de leerkracht hun eigen leerproces vormgeven door middel van intervisie? Conclusies ten aanzien van de intervisie zijn:

- Intervisie is een vorm die ook goed door kinderen kan worden uitgevoerd mits je als leerkracht het gehele proces goed met de kinderen oefent en doorspreekt.
- De leerkracht wordt een begeleider in plaats van de spil. Kinderen moeten de gelegenheid krijgen zelf te werken aan hun leerproces, als leerkracht moet je de kinderen los laten. Kinderen zijn dan goed in staat hun eigen leerproces vorm te geven.
- Het doelenboekje is voor de kinderen een houvast om steeds te werken aan de doelen.
- Met intervisie kan aan alle behoeftes van de individuele leerlingen worden voldaan. Leerlingen werken aan eigen doelen en vragen hulp aan elkaar daar waar het nodig is.

Eindconclusie ten opzichte van de intervisie is dat er een eerste stap is gezet op het gebied van intervisie met kinderen binnen de onderzoeksschool.

Nu er interpretaties en conclusies zijn getrokken uit alle onderzoeksgegevens van hoofdstuk 4 is er in de volgende paragraaf gekeken of de onderzoeksvraag kan worden beantwoord.

5.2 De onderzoeksvraag

“Hoe kan ik kinderen in groep 8 begeleiden om meer zelfvertrouwen te krijgen in hun handelen tijdens toetsmomenten?”

Volgens Harinck (2006) is triangulatie een belangrijk criterium bij een praktijkonderzoek, daarom is er vanuit verschillende invalshoeken gekeken naar de onderzoeksvraag. Kijkend naar alle onderzoeksmethoden kan de onderzoeksvraag worden beantwoord. De kinderen van groep 8 hebben door dit onderzoek meer zelfvertrouwen gekregen in hun handelen tijdens toetsmomenten. Ik, als leerkracht, heb een manier gevonden die werkt voor deze groep leerlingen. In de volgende paragraaf wordt gekeken of de gestelde hypothese kan worden getoetst door deze wetenschap.

5.3 De hypothese

“Als het zelfvertrouwen verbetert dan gaan de leerprestaties vooruit”.

Dit is de hypothese die aan het begin van het onderzoek gesteld is. Zoals in de eerste paragraaf is beschreven is het zelfvertrouwen van de leerlingen vooruit gegaan, maar zijn ook de leerprestaties verbeterd nu het zelfvertrouwen is vergroot? Aan de gegevens is te zien dat de leerlingen vooruit zijn gegaan met hun leerresultaten. De kinderen scoren leerresultaten die verwacht mogen worden gezien hun intelligentie gemeten met de NIO (Van Dijk en Tellegen, 2007). Is de hypothese nu bewezen? Zo gemakkelijk is dat naar mijn mening niet. De theorie stelt dat door erkenning van jezelf en een ander het zelfvertrouwen toeneemt (Maslow, 1943; Hall, 1997; Cauffman, 2009), waardoor de leerprestaties ook toenemen. Er zijn naar mijn mening echter meerdere factoren die een rol kunnen spelen bij het verbeteren van de leerresultaten zoals de didactische vaardigheden van de leerkracht en de omgeving van het kind, maar deze factoren zijn in dit onderzoek niet onderzocht. In dit onderzoek komt in ieder geval als conclusie naar voren dat het zelfvertrouwen gestegen is en dat ook de resultaten van de leerlingen goed zijn

toegenomen, dus een samenhang tussen zelfvertrouwen en leerresultaten is te zien geweest. Uit het literatuuronderzoek (Hall, 1997; Durrant, 2007) kwam deze conclusie ook naar voren, waardoor de deelvraag ook beantwoord is.

- Welk verband is er tussen zelfvertrouwen en leerprestaties?

Over de hypothese kan gezegd worden dat er wel degelijk een samenhang is tussen zelfvertrouwen en leerprestaties, maar er zijn meerdere factoren waar rekening mee gehouden moet worden. Voor een volledige beantwoording van de hypothese is breder onderzoek wenselijk. In een vervolgonderzoek zullen de leerkrachtkwaliteiten en omgeving van het kind ook duidelijk meegenomen moeten worden. In de volgende paragraaf worden er aanbevelingen gedaan ten aanzien van de literatuur en praktijk.

5.4 Aanbevelingen en discussie

Door de invoering van de wet op Passend Onderwijs zullen scholen nog beter rekening moeten houden met de verschillende behoeftes van de leerlingen. Door gebruik te maken van de oplossingsgerichte intervisie kunnen kinderen kennis en vaardigheden vergroten door van en met elkaar te leren, waardoor er meer gewerkt kan worden aan de individuele behoeftes van de leerling. Deze manier van werken zal niet overal meteen succesvol verlopen. De leerkracht speelt een grote rol (Marzano, 2003) bij het al dan niet slagen van deze werkvorm bij kinderen. In mijn praktijk heb ik ervaren dat de leerkracht moet leren de groep los te durven laten. Laat de leerlingen werken aan door henzelf gekozen doelen, hierdoor ervaren zij vertrouwen van de leerkracht waardoor zij zich beter kunnen ontwikkelen. De leerling neemt doordoor ook meer verantwoordelijkheid voor zijn eigen leerproces, waardoor er motivatie ontstaat om de doelen te behalen. De leerkracht wordt een begeleider om deze zelfstandigheid te bevorderen. Deze manier van werken met kinderen is in deze vorm nog niet terug te vinden in de literatuur. Daarom doe ik de volgende aanbeveling:

Oplossingsgerichte intervisie zou een deel moeten uitmaken van het jaarprogramma van een groep. Als leerlingen hier van kleins af aan mee opgroeien, kunnen zij beter gebruik maken van elkaar kwaliteiten. Door met en

van elkaar te leren wordt het handelingsrepertoire van de leerlingen vergroot, waardoor de leerlingen gemotiveerd zijn om de door henzelf gestelde doelen te behalen. Het gebruikte doelenboekje is een mooie manier om dit alles voor leerlingen vast te leggen.

Als er in een later stadium in de literatuur meerdere voorbeelden te vinden van de intervisie met kinderen, zal ik deze resultaten met grote interesse volgen. Een wens is dat meerdere scholen hier gebruik van gaan maken en dit onderzoek als start zullen gebruiken. Mijn volgende doel is om de intervisie met kinderen binnen de school in te voeren, misschien een mooi onderwerp voor een nieuw meesterstuk.

Verder wil ik aangeven dat de rol van de leerkracht belangrijk is bij de ontwikkeling van een kind. Zoals Marzano (2003) zegt draagt de leerkracht voor 80% bij aan de ontwikkeling van het kind. Dat wordt met dit onderzoek onderschreven. Een leerkracht moet vertrouwen hebben in de leerlingen en ze het gevoel geven dat de leerlingen zelf verantwoordelijk zijn voor het eigen leerproces. Dit is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Elke leerkracht zal zeggen dat ze vertrouwen hebben, maar het loslaten van de leerlingen is vaak moeilijker dan gedacht. Ook ik ben hier tegenaan gelopen. Mijn aanbeveling is:

Geef leerlingen de ruimte om hun eigen leerproces vorm te geven. Heb als leerkracht vertrouwen in de leerlingen. Geef de leerlingen het gevoel dat jij als leerkracht in ze gelooft ook al had je een ander idee voor ogen. Hierdoor zullen de kinderen nog beter tot leren komen. Vertrouwen van de leerkracht is essentieel voor hun ontwikkeling. Het pymalioneffect (Rosenthal in Durrant, 2007) onderschrijft dit.

Om de bevindingen van dit onderzoek niet in de kast te laten verdwijnen wordt in mei een presentatie gegeven om de resultaten met het team te delen. De volgende punten zullen worden aangegeven:

- Aandacht voor het vergroten van het zelfvertrouwen zorgt voor een stijging in de leerresultaten.
- De oplossingsgerichte intervisie is een mooie werkvorm om de kinderen van en met elkaar te laten leren.

- De leerkracht kan de zelfstandigheid van leerlingen vergroten door ze de ruimte te geven zelf aan doelen te werken.

In het volgende hoofdstuk wordt teruggekeken op het proces en mijn eigen leerproces tijdens dit onderzoek.

Hoofdstuk 6 Reflectie

In dit hoofdstuk vindt een reflectie plaats op het praktijkonderzoek. Er wordt in de eerste paragraaf gereflecteerd op het proces van het onderzoek. In de tweede paragraaf is mijn persoonlijke ontwikkeling weergegeven.

6.1 Reflectie ten aanzien van het proces

“En met zonder jas stap ik naar buiten.

Begin ik mijn tocht vol goede moed.

Ik moet me inhouden niet te gaan fluiten, zo loop ik de zon tegemoet.

Ik heb tranen gelachen onnozel gedaan en ten slotte.....

Tevreden het licht uit gedaan.” (Meeuwis, 2008.)

De bovenstaande tekst geeft voor mij het gevoel van dit onderzoek goed weer. Ik heb met veel motivatie, inzet en plezier aan dit onderzoek gewerkt. Het onderzoek heeft een heel proces doorlopen.

“ Met zonder jas stap ik naar buiten, begin ik mijn tocht vol goede moed”:

Ik ben dit onderzoek begonnen met weinig ervaring op het gebied van oplossingsgericht werken (De Shazer en Berg, 1988). In het begin van het literatuurstudie ben ik ook erg blijven hangen in het probleemoplossend denken. Er werd op zoek gegaan naar de oorzaken van verminderd zelfvertrouwen in plaats van te kijken naar oplossingen voor het vergroten van het zelfvertrouwen. Mijn Critical Friends (Kelchtermans, 2002) en begeleidster hebben mij hierop gewezen en daardoor ben ik anders gaan denken en handelen. Dit is een beslissend moment voor mijn onderzoek geweest. Hier is de ommekeer in mijn denken gemaakt “van probleemgericht naar oplossingsgericht”.

“Ik moet me inhouden niet te gaan fluiten, zo loop ik de zon tegemoet”

Naar mate het onderzoek vorderde werd voor mij het grote geheel van het onderzoek duidelijk. De theoretische achtergrond werd de basis voor het project. Het enthousiasme voor mijn onderzoek nam elke maand en bijeenkomst verder toe. Ik wilde door, verder met ontwikkelen en uitwerken van de hoofdstukken. De intervisie werd echt mijn passie. Achteraf had ik mijn onderzoeksvraag misschien beter kunnen richten op de intervisie, omdat al mijn enthousiasme en energie ging zitten in dit onderdeel. Ik wilde de intervisie hoe dan ook laten slagen. Wat uiteindelijk ook gelukt is en waar ik erg trots op ben. De gekozen onderzoeksmethodologie zou ik dan wederom gebruiken. Het steeds reflecteren op mijn handelen en onderzoek heeft ervoor gezorgd dat mijn vaardigheden zijn verbeterd en de doelstellingen van het onderzoek behaald zijn.

“Tranen gelachen, onnozel gedaan”.

Tijdens dit onderzoek zijn er ook momenten van twijfel geweest, dat mijn hoofd vol zat met vragen, ik zag door de bomen het bos soms niet meer. Mijn Critical Friends (Kelchtermans, 2002) en begeleidster hebben mij geholpen om weer boven het onderzoek te gaan staan en weer orde in de chaos te scheppen. Door een kleine opmerking werd een hoofdstuk beter en kon ik verder bijschaven. Door hun kritische blik is mijn onderzoek steeds weer aangepast tot het eindresultaat dat nu hier ligt. Hiervoor wil ik mijn Critical Friends Lenneke, Cecile en Lindy en mijn begeleidster Engelen bedanken voor alle tijd, energie die zij in mijn onderzoek hebben gestoken. Zonder jullie zou dit niet gelukt zijn.

“En ten slotte..... Tevreden het licht uit gedaan”.

Ik kan niet anders dan zeggen dat ik tevreden ben over dit eindresultaat. Het was een bewogen, maar voor mij geweldig leuk en leerzaam proces geweest. Ik heb elke keer met alle liefde en plezier aan dit onderzoek gewerkt. Mocht er weer een

opleiding met een meesterstuk op mijn pad komen zal er zeker weer volledig voor gaan. Persoonlijk heeft er ook een heel leerproces plaatsgevonden, deze wordt in de volgende paragraaf weergegeven.

6.2 Reflectie op persoonlijk niveau

Om een goede reflectie te schrijven over mijn eigen persoonlijke ontwikkeling is er gebruik gemaakt van de reflectiecyclus van Korthagen (1993).

Wat wilde ik?

Mijn doelen voor dit onderzoek waren vooraf:

- Dat ik een onderzoek goed kon opzetten, uitvoeren en evalueren.
- Dat ik als leerkracht competentier zou worden op het gebied van het vergroten van het zelfvertrouwen van de leerlingen.

Wat heb ik gedaan?

Tijdens het onderzoek heb ik hard gewerkt aan mijn leerkrachtvaardigheden op het gebied van het vergroten van het zelfvertrouwen van de kinderen. (zie hoofdstuk 4 en bijlage 6). Ook ben ik gaan uitzoeken in de literatuur hoe je een onderzoek opzet. Tijdens de bijeenkomsten van GS10²¹ heb ik geprobeerd zoveel mogelijk te vragen en te luisteren hoe ik mijn onderzoek beter kon opzetten, uitvoeren en evalueren.

Hoe is het gegaan?

Hieronder geef ik per doel aan hoe het gegaan is:

Een onderzoek goed kon opzetten, uitvoeren en evalueren:

*Because the greatest love of all is happening to me
I've found the greatest love of all inside of me
The greatest love of all is easy to achieve
Learning to love yourself, it is the greatest love of all*

(Houston, 1986)

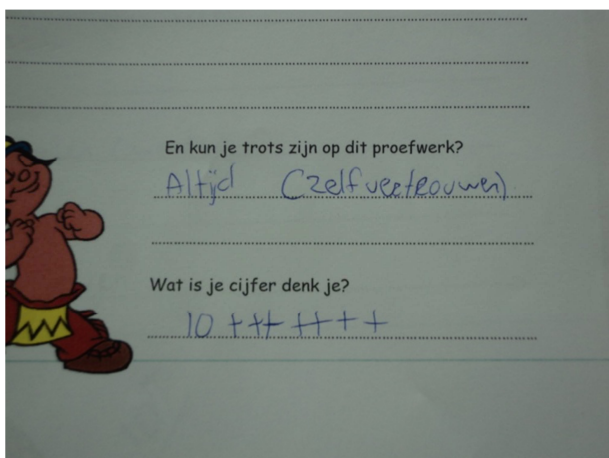
²¹ Gedragsspecialist module 10. Leer en onderzoekslijn.

De bovenstaande tekst geeft mijn persoonlijke ontwikkeling in dit onderzoek goed weer. Ik heb gemerkt dat het opzetten, uitvoeren en evalueren van een onderzoek gaat met vallen en opstaan. Ik wilde steeds teveel. Ik merkte ook dat ik met “goed” niet tevreden kon zijn, het moest allemaal perfect zijn. Ik kon in het begin niet genieten van mijn eigen werk. Zo heb ik uiteindelijk een nieuw doel gekregen binnen het onderzoek: zelfvertrouwen hebben in mijn eigen kwaliteiten. Dit is iets waar ik al jaren aan moet werken, maar het kwam tijdens het onderzoek in grote mate weer terug. Ik was steeds erg onzeker over mijn onderzoek en wilde maar veranderen om het nog beter te krijgen. Er waren momenten dat ik het hele weekend bezig was met bedenken hoe ik een hoofdstuk kon aanpassen, zodat het resultaat nog beter zou zijn. Ik was nooit tevreden over een hoofdstuk. Mijn Critical Friend Lenneke heeft me hierop gewezen en daardoor ben ik hierop gaan letten. Ik heb geprobeerd tevreden te zijn over het gemaakte werk en dit ook uit te spreken naar anderen. Hierdoor zag ik ook de goede punten van het meesterstuk, waardoor ik nu kan zeggen dat ik tevreden ben over het resultaat en dat ik heb geleerd hoe ik een onderzoek opzet, uitvoer en evalueer. Mijn gevoel om iets perfect te moeten maken zal er altijd wel blijven, maar ik ben me nu weer bewust geworden van mijn handelen en dat is al een grote vooruitgang.

Competenter worden als leerkracht om het zelfvertrouwen van leerlingen te vergroten.

Dit doel heb ik behaald. Competentie 1 en 7 van het competentieprofiel (WOSO/SBL, 2004) zijn verbeterd. Ik denk hierbij aan mijn reflectievaardigheden die vergroot zijn. En aan de vaardigheden om het zelfvertrouwen en de zelfstandigheid van leerlingen te vergroten. Door alle uitgevoerde activiteiten is mijn handelingsrepertoire als leerkracht gegroeid. Ik heb nu verschillende activiteiten in mijn rugzak zitten die ik kan inzetten om het zelfvertrouwen van leerlingen te vergroten. Ook heb ik met de oplossingsgerichte intervisie een werkvorm gevonden die mij als leerkracht heeft doen groeien. Ik heb geleerd dat kinderen heel veel zelf kunnen. Ik heb ook geleerd ze zelf verantwoordelijk te stellen voor het behalen van het doel, ook al ging dit niet altijd op de manier zoals ik in mijn hoofd had, ik heb dus echt moeten leren loslaten en mijn ideeën moeten aanpassen. Kinderen weten heel goed hoe ze iets willen leren als ze de ruimte krijgen dit zelf te ontwikkelen. Hiermee wordt aangesloten bij de rol van de leerkracht in Passend Onderwijs zoals Meijer (2009) dat ziet: de leerkracht is flexibel

en past zich aan als de behoeftes van kinderen daarom vragen. De kinderen van mijn groep 8 hebben door dit onderzoek ervaren dat zij zelfverantwoordelijk kunnen zijn voor hun eigen leerproces. Ook hebben zij geleerd dat zij competent zijn, ze hebben vertrouwen in hun eigen kunnen. Het uitgaan van wat werkt (Cauffman, 2009) en het geven van complimenten (Berg en Steiner, 2002; Kayser, 2010) hebben hieraan bijgedragen. Ik heb de groep zien ontwikkelen dit jaar. Ze stralen zelfverzekerdheid uit over hun eigen geleverde prestaties. Elk proefwerk wordt geleerd en de meeste toetsen worden ruim voldoende tot goed gemaakt. Kinderen hebben vertrouwen gekregen in zichzelf. Net als ik hebben ook zij een heel proces dooremaakt. Door dit onderzoek hebben we beiden vertrouwen gekregen in onze eigen prestaties.

Wat zou ik anders doen?

Zoals hierboven beschreven ben ik competentier geworden als leerkracht en gedragsspecialist. Een volgend meesterstuk zou ik proberen anders te benaderen. Ik ben erg perfectionistisch aangelegd en wil het allerbeste uit mezelf halen. Dit is een goede eigenschap, maar niet ten koste van alles. Ik zou een volgende keer weer alles geven, maar wel met dien verstande dat ik heb geleerd ook eerder tevreden te zijn. Ook zou ik mezelf iets meer tijd gunnen om na te denken over het onderwerp. Ik ben in september meteen begonnen met mijn meesterstuk, waardoor ik al een weg had uitgestippeld voor mijzelf. Achteraf lag mijn enthousiasme vooral bij één onderdeel van het meesterstuk “de intervisie”. Ik wil mezelf een volgende keer meer tijd gunnen om na te denken over een onderwerp.

Wat neem ik mij voor?

- Ik wil de oplossingsgerichte intervisie verder gaan invoeren in de school. Ik heb hier iets gevonden waar ik veel vertrouwen in heb en wat mij als leerkracht competenter heeft gemaakt. Ik wil mijn passie voor dit onderdeel gaan gebruiken om anderen te inspireren en enthousiasmeren om de intervisie ook te gaan gebruiken in de groep.
- Door het invoeren van de oplossingsgerichte intervisie in mijn bouw hoop ik een nog betere coach naar collega's te worden, iets waar zeker nog winst te behalen is.
- Ik wil graag doorgaan met de oplossingsgerichte gespreksvoering. Zoals in de conclusies naar voren kwam heb ik hier al stappen in gemaakt, maar ook hier zijn nog voldoende leerpunten te maken (zie hoofdstuk 4.4.2 en bijlage 3)

Door dit onderzoek ben ik een oplossingsgerichte weg ingeslagen. Oplossingsgericht werken heeft mij veel positieve resultaten opgeleverd. Ik hoop mijn collega's te laten zien welke positieve resultaten je kunt behalen door gebruik te maken van het oplossingsgericht werken. Als gedragsspecialist, intern begeleider en collega wil ik hen enthousiasmeren en begeleiden in een oplossingsgerichte aanpak op school. Mijn hoop is dat zij deze manier van werken ook als positief gaan ervaren en dat we de probleemgerichte aanpak achter ons kunnen laten. In de toekomst wil ik de intervisie verder gaan invoeren op mijn basisschool en hoop hier nog vele positieve ervaringen mee op te doen.

Literatuurlijst

- Andersen, T. (1991). *The reflecting team. Dialogues and dialogues about the dialogues*. UK: Norton.
- Bannink, F. (2007). *Oplossingsgerichte vragen. Handboek voor oplossingsgerichte gespreksvoering*. Amsterdam: Harcourt Assessment BV.
- Bellersen, M. & Kohlmann, I. (2009). *Intervisie. Proces en methoden*. Deventer: Kluwer.
- Berg, I. & Steiner, T. 2002. *Het spel van oplossingen. Oplossingsgerichte psychotherapie voor kinderen*. Amsterdam: Pearson.
- Boer de, E. 2010. Onderpresteerder meestal niet herkend. *Didaktiek*, april 2010. 24-25.
- Boerman, R. 2009. *Achtergrond onderzoek. Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek*. Tilburg: Fontys.
- Bokhove-van Wensveen, N. (2006). *Kinderen en...faalangst. Informatie, plan van aanpak en lessen voor alle basisschoolgroepen*. Amersfoort: Kwintessens Uitgevers.
- Brodin, J. & Lindstrand, P. (2007). Perspectives of a school for all. *International Journal of Inclusive Education*. Vol. 11, No. 2, p. 133–145.
- Cauffman, L. & Dijk van, D. (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Uitgeverij Boom onderwijs.
- De Rijksoverheid. Voor Nederland. *Passend Onderwijs*. Geraadpleegd op 12 December 2010, via <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs>
- Dongen, B. (2010). *Intervisie op school*. Niet gepubliceerde scriptie in het kader van de HBO Master SEN Interne Begeleiding op HBO-Kennisbank: <http://www.hbo-kennisbank.nl/nl/page/hborecord.view/show?uploadId=fontys%3Aoai%3Aocr.fontys.nl%3A25339>
- Durrant, M. (2007). *Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Gerricksen, P. (1991). Het kwaliteitenspel. Geraadpleegd op 29 november 2010, via <http://www.kwaliteitenspel.nl>

Greenberger, D. & Padesky, C. (1999) *Je gevoel de baas*. Lisse: Swets en Zeitlinger.

Gremmen, N. (2010). "Ik kan het": *Oplossingsgericht werken in de RT*. Niet gepubliceerde scriptie in het kader van de HBO Master SEN Remedial Teaching op HBO kennisbank: <http://www.hbo-kennisbank.nl/nl/page/hborecord.view/show?uploadId=fontys%3Aoai%3Ascr.fontys.nl%3A25368>

Hall, R. (1997). *Playing for success*. Geraadpleegd op 10 december 2010, via <http://www.playingforsuccessonline.org.uk>

Harinck, F. (2006). *Basisprincipe praktijkonderzoek*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Hermans, H. (2001). *Motivatatie op school*. Lisse: Swets en Zeitlinger.

Hermans, H. (1983). *PMT-K. Prestatie MotivatieTest voor Kinderen*. Amsterdam: Pearson.

Hommelen, P. (2010). *Mijn Plan. Uitgaan van oplossingen. Een onderzoek naar de invloed van oplossingsgericht werken op het leerproces, competentiebeleving en zelfbeeld van leerlingen*. Niet gepubliceerd onderzoek in het kader van de opleiding HBO Master SEN Remedial Teaching op kennisbank: <http://hbo-kennisbank.uvt.nl/cgi/fontys/show.cgi?fid=6310>

Jackson, P. & McKergow, M. (2002). *Solutions Focus. The simple way to positive change*. London: Nicholas Brealey Publishing.

Kallenberg, T. & Koster, B. & Onstenk, J. & Scheepsmma, W. (2007) *Ontwikkeling door onderzoek. Een handreiking voor leraren*. Utrecht / Zutphen: Thieme Meulenhoff.

Kayser, D. (2010). *Oplossingsgericht begeleiden. Basisboek voor primair onderwijs*. Bussum: uitgeverij Coutinho.

Kelchtermans, G. 2002. Reflectief ervaringsleren voor leerkrachten. Een werkboek voor opleiders, nascholers en stagebegeleiders. *Cahiers voor didactiek nr.10*. Mechelen: Wolters Plantyn.

Mahlberg, K. & Sjoblom, M (2008). *Oplossingsgericht onderwijzen. Naar een gelukkiger school!* Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Meijer, W. (2009). Passend onderwijs vraagt om ideale leraren en ideale hulpverleners. *Kind en Adolescent Praktijk*. Jaargang: 8, nr. 4 p. 178-180.

Pol van der, A. & Jaspers, R. (2007) Faalangst. Signalering en interventie op school. Geraadpleegd op 1 november 2010, via <http://faalangstinschool.webs.com/instructie.htm>

Solutions Centre, 2010. Limitless Applications of the Solution Focused Model. Geraadpleegd December 2010, via www.solution-centre.org

Visser, C.F. & Schlundt Bodien, G. (2008). *Paden naar oplossingen. De kracht van oplossingsgericht werken*. Driebergen: Just-in-Time Books.

Vorst, H. & Smits, J. (2007). *SAQI. School Attitude Questionnaire Internet*. Amsterdam: Uitgeverij Libbe Mulder.

Bijlage 1 Aanvulling middelen oplossingsgericht werken

In deze bijlage wordt een aanvulling gegeven op de oplossingsgerichte middelen genoemd in hoofdstuk 2.1.3. De aanvulling komen van Visser (2008); Cauffman (2007); Kayser (2010). N.B. Waar leerling staat kan ook leerlingen gelezen worden.

Startpunt:

Hierbij kun je gebruik maken van de eerste 2 stappen van de 7-stappendans (Cauffman, 2007): contact leggen en context verhelderen. Je moet eerst contact leggen met de leerling en zorgen dat het ijs een beetje gebroken is. Laat zien aan de leerling dat je betrokken bent, dan kun je een optimale werkrelatie creëren. Ook moet je voor jezelf de context helder krijgen. Ga dus op zoek naar de achtergronden bij de leerling. Zorg er alleen voor dat je niet op zoek gaat naar oorzaken. Dan kom je in een negatieve spiraal terecht. Voor dit onderzoek is van belang te kijken naar wat de leerlingen ervaren en willen leren, maar niet om uit te zoeken waar hun verminderde zelfvertrouwen vandaan komt.

Wondervraag:

Steve de Shazer (1988) heeft de wondervraag bedacht. Dit was een nieuwe manier om naar problemen te kijken. De leerling leert na te denken hoe zijn perfecte toekomst eruit zal zien. Hierdoor heb je een opening naar de oplossing van het probleem. De wondervraag komt in dit onderzoek terug in de enquête. Hier denken de leerlingen na over hoe de perfecte toets er voor hen uitziet.

Uitzonderingen:

Er is geen enkel probleem dat zich dag in dag uit voordoet. Er zijn dus altijd uitzonderingen te vinden. Bij het oplossingsgericht werken is het van belang te kijken naar deze uitzonderingen en te kijken naar waarom het probleem zich minder voordoet. Hier kun je op voortbouwen. In dit onderzoek komt in de enquête de vraag naar uitzonderingen voor. De leerlingen denken na bij welke toets of ander moment zij wel zelfvertrouwen ervaren en hoe dat komt. Hier bouwen we bij het stellen van de doelen op voort.

Complimenteren:

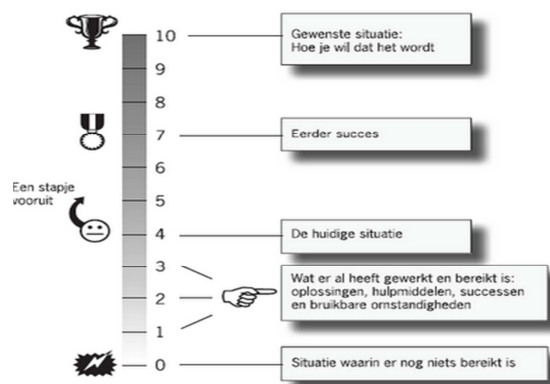
Kayser (2010) beschrijft dat complimenteren een krachtig middel is om het zelfvertrouwen van leerlingen te vergroten. Het geeft een kind een gevoel van succes, het geeft aan wat goed werkt, het is een manier van herkaderen en het vergroot het zelfvertrouwen. Om een compliment effectief te laten zijn moet je als leerkracht in de gaten houden:

- Het is gebaseerd op de werkelijkheid.
- Het moet de krachten en successen benadrukken
- Dat je vergelijkingen met een ander vermijdt.

In dit onderzoek komt het geven van complimenten terug in de lessen en bij de intervisie (bijlage 4).

De schaalvraag:

Bij de schaalvraag vraagt naar waar de cliënt op dat moment staat op een lijn van 0 tot 10. Hieronder zie je een schema die laat zien hoe de stappen van de schaalvraag werken.

(Visser, 2008.p: 2)

De schaalvraag komt in het onderzoek elke week terug bij de leerlingen, zij geven elke week aan hoeveel zij gegroeid zijn op de schaal. In het doelenboekje (bijlage 10) vind je de schaalvraag terug.

Doelen stellen:

Bij het oplossingsgericht werken is het van belang naar een doel toe te werken. Een doel moet:

- Praktisch

- Realiseerbaar
- Realistisch
- Waarneembaar
- En niet te groot zijn

In dit onderzoek gaan de leerlingen zelf doelen stellen. Ik, als professional, en de medeleerlingen begeleiden de leerling bij het stellen van het doel.

Terugkoppeling:

Het oplossingsgericht werken is een cyclisch proces. Het is niet van het ene op het andere moment afgelopen. Er vindt altijd een terugkoppeling plaats. Deze terugkoppeling is gericht op het positieve, wat ging er goed. In dit onderzoek wordt er elke week geëvalueerd aan de hand van de schaalvraag, in de intervisiegroepen geven de kinderen een terugkoppeling van de afgelopen week. De groepsgenoten geven daar een compliment over.

Bijlage 2 Enquête

Hieronder de vragenlijst die gebruikt is om het startpunt van de leerlingen te meten.

Hoi allemaal,

Hieronder vind je een aantal vragen over zelfvertrouwen. Ik wil de komende periode met jullie hieraan gaan werken. De reden hiervoor is dat jullie in de afgenomen vragenlijsten bij de Nio aangaven je onzeker te voelen bij toetsen en proefwerken. Probeer de vragen zo duidelijk mogelijk te beantwoorden.

Juf Ingrid

1. Hoe zou voor jou de perfecte toets of afname van een toets eruit zien?
Hoe zou je je willen voelen? Wat zou je doen? Wat is er anders in de klas?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Welke vaardigheid zou je willen leren om de toetsafname perfect te maken. Geef aan wat je belangrijk vindt en wat minder?

	Heel belangrijk	Belangrijk	Neutraal	Niet belangrijk
Leren te ontspannen voor de toets.				
Leren ontspannen tijdens de toets.				
Leren positief te denken.				
Leren tevreden te zijn met het behaalde resultaat.				
Leren te plannen.				

3. Zijn er nog andere dingen die je zou willen leren, die bij vraag 2 niet genoemd zijn? Wat zou jou helpen om je zekerder te voelen?

.....

.....

.....

.....

4. Als je een schaal hebt van 0 tot 10. Waar zit je nu op dit moment met zelfvertrouwen tijdens toetsmomenten?

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

5. Wat zijn de voordelen om meer zelfvertrouwen tijdens proefwerken te hebben?

.....

.....

.....

.....

6. Noem eens enkele momenten dat je meer zelfvertrouwen hebt. Denk eventueel aan andere vakken, sporten, thuis?

.....

.....

.....

.....

7. Hoe komt het dat het dan beter gaat?

.....

.....

.....

.....

8. Wat wil je bereikt hebben als de lessen in het vergroten van het Zelfvertrouwen klaar zijn?

.....

.....

.....

.....

Bijlage 2.1 Uitwerking enquête

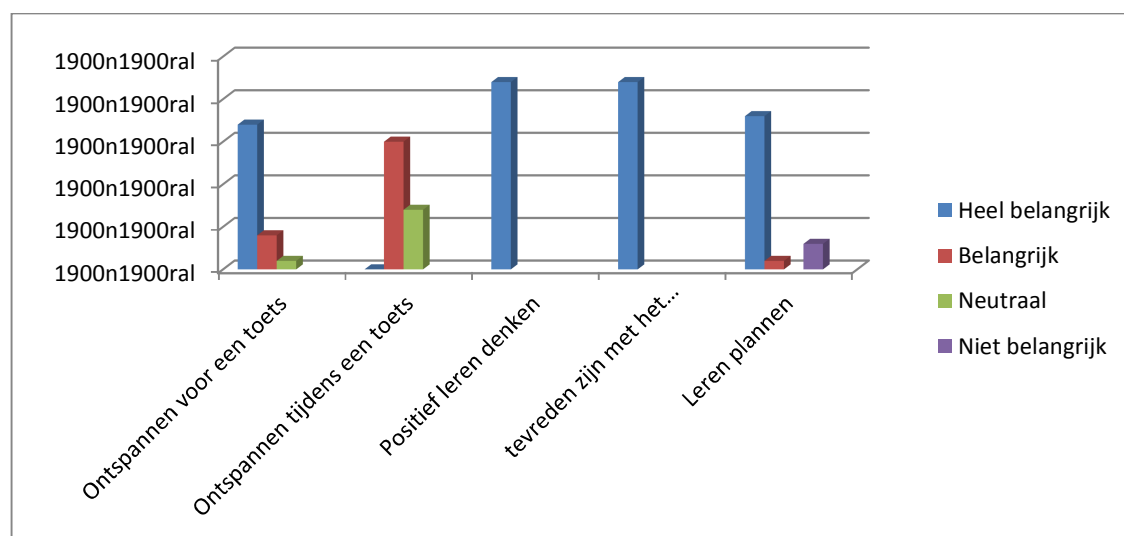
Hieronder is de volledige uitwerking van de enquête te vinden. Een samenvatting is te vinden in hoofdstuk 4.

Vraag 1: "Hoe zou voor jou de perfecte toets of afname van een toets eruit zien? Hoe zou je je willen voelen? Wat zou je doen? Wat is er anders in de klas?"

De kinderen noemden:

- Geen zenuwen.
- Alles kunnen.
- Weten wat er van me verwacht wordt.
- Goed kunnen plannen voor een toets.
- Een toets goed maken.
- Geen vragen hoeven stellen.
- Zeker weten dat ik het goed gemaakt heb.
- Er is meer rust bij mezelf.
- Ik weet wat ik kan.
- Ik ben trots op mezelf.
- Ik krijg complimenten.

Vraag 2: "Welke vaardigheid zou je willen leren om de toetsafname perfect te maken. Geef aan wat je belangrijk vindt en wat minder"?

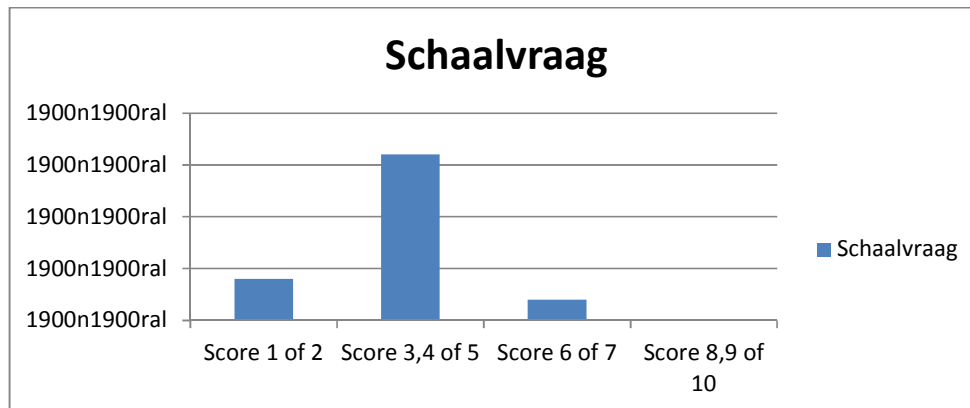

Vraag 3: “Zijn er nog andere dingen die je zou willen leren, die bij vraag 2 niet genoemd zijn? Wat zou jou helpen om je zekerder te voelen”?

De kinderen noemden:

- Erachter komen wat ik aan mijn zenuwen kan doen.
- Beter weten waar ik goed in ben.
- Hoe kan ik de teksten beter begrijpen?
- Hoe kan ik thuis beter leren?
- Beter worden in woordenschat.
- Beter zijn in begrijpend lezen.
- Hoe kan ik zeggen dat ik iets goed gedaan heb?
- Durven zeggen dat ik iets goed kan?
- Hoe word ik rustig tijdens een toets?
- Leren wat ik wel goed doe?
- Minder vragen hoeven stellen?

Vraag 4: “Als je een schaal hebt van 0 tot 10. Waar zit je nu op dit moment met zelfvertrouwen tijdens toetsmomenten”?

Vraag 5: “Wat zijn de voordelen om meer zelfvertrouwen tijdens proefwerken te hebben”?

De kinderen noemden:

- Betere punten.
- Geen buikpijn.
- Niet zoveel vragen hoeven te stellen.
- Papa en mama zijn blij.

- Ik hoef minder te leren.
- Ik voel me zekerder.
- Ik ben blij.

Vraag 6: “Noem eens enkele momenten dat je meer zelfvertrouwen hebt. Denk eventueel aan andere vakken, sporten, thuis”?

- Voetballen
- Rekenen
- Buiten spelen.
- Zwemmen
- Hard lopen
- Gym
- Taal.
- Proefwerk topografie

Vraag 7: “Hoe komt het dat het dan beter gaat”?

Er wordt genoemd:

- Ik ben er goed in.
- Er ligt geen druk op.
- Ik moet het niet.
- Ik weet hoe ik het moet doen.
- Ik weet dat ik dat kan.
- Ik heb complimenten gehad.

Vraag 8: “Wat wil je bereikt hebben als de lessen in het vergoten van het zelfvertrouwen klaar zijn”?

- Ik ben niet meer zenuwachtig.
- Ik voel me zeker over de toetsen.
- Ik heb het gevoel dat ik goed ben.
- Ik ben niet bang
- Ik stel minder vragen
- Ik weet hoe ik moet leren. (vaak genoemd)
- Ik weet dat ik goed ben.'

- Ik heb een betere woordenschat.
- Ik weet waar ik goed in ben.
- Ik weet wat ik allemaal kan.

Bijlage 3.1 Observatielijst leerkracht

Er wordt geturfd hoe vaak een bepaalde handeling gedaan wordt door de leerkracht.

Observatie 17-12-2010:

De observatie is gedaan door de IB'er van de onderbouw en mijzelf als onderzoeker.

<i>Vaardigheid</i>	<i>Aantal keer (IB'er)</i>	<i>Aantal keer (Ik)</i>
De leerkracht laat merken dat ze de leerlingen begrijpt.	10	6
De leerkracht legt de nadruk op het proces.	5	4
De leerkracht geeft tussenstappen aan die behaald kunnen worden.	5	6
De leerkracht geeft taakgerichte feedback aan de leerlingen.	2	2
De leerkracht geeft directe feedback aan de leerlingen.	1	3
De leerkracht geeft positieve feedback aan de leerlingen.	20	18
De leerkracht stelt realistische doelen.	2	2
De leerkracht legt de nadruk op wat de kinderen al wel kunnen.	5	2
De leerkracht creëert een veilig klimaat binnen de groep, waarin fouten maken mag. De nadruk ligt op wat goed is en niet op wat fout was.	6	6
De leerkracht geeft complimenten.	25	23
De leerkracht maakt gebruik van stilte. De kinderen krijgen de tijd om na te denken.	2	0
De leerkracht moedigt de kinderen aan.	5	2
De leerkracht is toekomstgericht. Er wordt niet teruggekeken naar het	1	0

verleden, maar juist naar de toekomst.		
De leerkracht stelt vragen om de kinderen zelf te laten nadenken over de oplossing.	3	2

Algemeen:

Na het terugkijken en invullen van het observatieformulier hebben we samen een gesprek gehad om onze gegevens te bekijken. Ik merkte dat ik mezelf strenger beoordeeld heb in vergelijking met mijn collega. Tijdens de nabespreking kwam als positief naar voren:

- Er heerst een fijne sfeer in de groep de kinderen durven zich te uiten en fouten te maken.
- Er werd positief op de leerlingen gereageerd. Dit werkte door op de sfeer die er in de groep hing.
- De leerkracht kon zich inleven in de kinderen.

We hebben samen gekeken naar de aandachtspunten voor de komende weken en die zijn:

- Het sturend handelen. De leerlingen werden vlug op weg geholpen, er moet ruimte zijn om de leerlingen zelf na te laten denken.
- Er werd nog teveel naar het probleem gekeken, de oplossing is van belang.
- Ook kan er vaker taakgerichte feedback gegeven worden. Laat de kinderen eerder weten hoe ze aan het werk zijn in plaats van achteraf.
- Laat ruimte voor stiltes. Er wordt te weinig ruimte gegeven om de kinderen na te laten denken. Er werden nog te snel andere voorbeelden gegeven om de stilte te doorbreken.

Bijlage 3.2 Observatie leerkracht

Er wordt geturfd hoe vaak een bepaalde handeling gedaan wordt door de leerkracht.

Observatie 27-01-2011:

De observatie is gedaan door de IB'er van de onderbouw en mijzelf als onderzoeker.

<i>Vaardigheid</i>	<i>Aantal keer (IB'er)</i>	<i>Aantal keer (Ik)</i>
De leerkracht laat merken dat ze de leerlingen begrijpt.	10	9
De leerkracht legt de nadruk op het proces.	15	15
De leerkracht geeft tussenstappen aan die behaald kunnen worden.	8	7
De leerkracht geeft taakgerichte feedback aan de leerlingen.	10	11
De leerkracht geeft directe feedback aan de leerlingen.	9	8
De leerkracht geeft positieve feedback aan de leerlingen.	20	20
De leerkracht stelt realistische doelen.	4	4
De leerkracht legt de nadruk op wat de kinderen al wel kunnen.	5	4
De leerkracht creëert een veilig klimaat binnen de groep, waarin fouten maken mag. De nadruk ligt op wat goed is en niet op wat fout was.	8	8
De leerkracht geeft complimenten.	30	27
De leerkracht maakt gebruik van stilte. De kinderen krijgen de tijd om na te denken.	2	1
De leerkracht moedigt de kinderen aan.	10	8
De leerkracht is toekomstgericht. Er wordt niet teruggekeken naar het verleden, maar juist naar de toekomst.	3	4

De leerkracht stelt vragen om de kinderen zelf te laten nadenken over de oplossing.	4	4
---	---	---

Algemeen:

We hebben samen wederom het gesprek nagesproken. We konden beiden vaststellen dat ik erg vooruitgegaan ben. Positief was:

- Het geven van complimenten en positieve feedback. Dit werd veel gedaan waardoor er een fijne sfeer was, waarbij de kinderen zich op hun gemak voelden.
- Er werd veel meer taakgerichte feedback gegeven. Ik heb dit aandachtspunt goed verwerkt in mijn lessen.

Aandachtspunten blijven:

- Het gebruik maken van stiltes. Ik blijf te snel geneigd om te gaan verhelderen. Ik moet de kinderen meer ruimte geven om na te denken. Ik blijf dit oefenen.
- Ik vind het ook nog moeilijk om niet te veel te sturen. Ik wil erg graag helpen, waardoor (zie bovenstaande) ik de kinderen soms niet genoeg ruimte geef om eerst zelf na te denken. Het gaat vooruit, maar kost veel moeite.
- Ik probeer steeds meer naar de oplossing te kijken, maar in individuele gesprekken blijft dit een aandachtspunt.

Bijlage 4.1 Oplossingsgerichte intervisie

Hieronder zie je het doel en stappenschema zoals de Leerlingen werken met de intervisie.

Doel:

- De Leerlingen leren zelf aan te geven wat zij willen leren en welke hulp zij daarbij kunnen gebruiken
- De Leerlingen leren verhelderingvragen te stellen.
- De Leerlingen leren tips te geven om iemand te helpen bij het bereiken van zijn of haar doel
- De Leerlingen leren van elkaar.

Stappen:

1. Presentatie + terugkoppeling:

De leerling geeft aan waar hij/zij de komende week aan wil gaan werken. De leerling geeft aan waarom hij hieraan wil gaan werken en waar hij graag hulp in wil hebben.

2. Verheldering:

De andere Leerlingen (4) mogen vragen stellen ter verheldering van het doel. Maak het doel duidelijk voor de inbrenger. Ze moeten proberen de inbrenger concrete voorbeelden te laten geven wat hij/zij graag wil bereiken.

3 Positieve feedback

De Leerlingen vertellen wat ze goed vinden aan de ingebrachte casus. Wat heeft de leerling goed gedaan, waar ben jij als groepsgenoot trots op. De Leerling die de positieve feedback krijgt schrijft dit op in zijn doelenboekje.

4. Geven tips

De Leerlingen geven tips aan de inbrenger. De Leerling schrijft de tips op in zijn doelenboekje.

5. Wat is bruikbaar?

De leerling geeft aan wat bruikbaar is en waar de komende week aan gewerkt gaat worden en hoe hij dat wil doen. Er wordt geprobeerd een keuze te maken, kleine stappen zorgen voor succeservaringen (Durant, 2007)

6. Terugkoppeling.

Na een week koppelt de leerling terug hoe het gegaan is. Er wordt een nieuw doel gesteld of het doel wordt verder uitgewerkt. De cyclus start opnieuw.

Bijlage 4.2 Reflectie oplossingsgerichte intervisie

In deze bijlage reflecteer ik de oplossingsgerichte intervisie uitgevoerd in groep 8.

Wat wilde ik bereiken?

Eerder onderzoek van Van Dongen (2010) heeft aangetoond dat werken met intervisiegroepen bij volwassenen wel degelijk een bijdrage levert aan het persoonlijk meesterschap van de betrokkenen. Door er met anderen over te praten ontstaat er verdieping. Ieders handelingsrepertoire wordt uitgebreid door reflectie van de anderen en jezelf. Ik wil met de kinderen hetzelfde bereiken. Ik hoop dat kinderen elkaar kunnen helpen bij het vergroten van hun persoonlijk meesterschap. Naar mijn mening is intervisie een mooie manier om dit te bereiken.

Wat heb ik gedaan?

Om voor de kinderen duidelijk te krijgen wat de intervisie was, is er een PowerPoint gemaakt. Daarna hebben we door middel van een rollenspel de intervisie geoefend. De kinderen zijn in groepjes van 4 of 5 leerlingen gaan samenwerken. Een intervisie duurde ongeveer 25 minuten. Elke dag stond er 1 kind centraal. De kinderen werkten volgens de stappen van de oplossingsgerichte intervisie. De 5 stappen genoemd in bijlage 4.1 werden door de kinderen doorlopen. De inbrenger vraagt hulp bij het behalen van het doel voor die week. De kinderen proberen steeds positief te kijken naar de behaalde vooruitgang en benoemen dit ook naar elkaar. Ik, als leerkracht, was een begeleider in het geheel. Ik heb rondgelopen en gekeken en geluisterd waar de kinderen vastliepen. Ik heb daar waar nodig de kinderen weer op weg geholpen. Ook heb ik complimenten uitgedeeld en deze zijn door de kinderen verwerkt in het doelenboekje.

Wat gebeurde er?

In de eerste 3 weken moest ik de groepen erg veel begeleiden. Vooral het stellen van een SMART²² doel, was voor de leerlingen erg lastig. Ze bleven vaak hangen in te grote doelen, waardoor ik toch veel moest begeleiden en sturen. Een voorbeeld van een te groot doel was: "Ik kan beter begrijpend lezen en dan voel ik me zekerder". Ik heb deze kinderen echt op weg moeten helpen om het doel SMART te

²² Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden

maken bijvoorbeeld: “Ik heb geoefend met begrijpend lezen en maak 3 fouten minder in mijn huiswerk”. Na 3 weken ging dit proces beter. De kinderen waren toen ook meer gewend aan deze manier van werken. Als positief is ervaren:

- Het complimenteren. De kinderen gaven elkaar goede complimenten die echt opbouwend waren.
- Het samen kijken naar een doel en hoe je dit kunt bereiken. De kinderen konden elkaar wel enkele tips geven. Het doelenboekje werkte voor veel kinderen verhelderend. Ze keken hier regelmatig in terug.
- De kinderen werden in de loop van de weken steeds zelfstandiger. In het begin vroegen ze steeds feedback aan mij als begeleider en op het eind kon ik ze volledig loslaten en hoefde ik in principe niet eens in de klas te zijn. Het heeft mijzelf als begeleider moeite gekost om ze los te laten. Ik moest echt afstand nemen van de groepjes, waardoor ze meer op elkaar aangewezen waren. Dit heb ik met de kinderen besproken, door mijn aanwezigheid stelden zij vlug de eerste vraag aan mij in plaats van aan elkaar. Doordat ik meer afstand nam kwam het doel van de intervisie (van en met elkaar leren) beter tot zijn recht.
- De kinderen hebben veel geleerd de afgelopen weken. Ik denk hierbij aan:
 - o Het zichzelf doelen leren stellen (al blijft dit een aandachtspunt)
 - o Het geven van complimenten aan elkaar.
 - o Het groeien van de motivatie, waardoor ze graag wilde werken aan het zelfgestelde doel.
 - o Het groeien van het zelfvertrouwen, gemeten met de SAQI (Vorst en Smits, 2007).
- Ik, als leerkracht, heb een andere groep kinderen zien ontstaan. Ik heb ervaren dat ze veel meer zelf kunnen dan ik in eerste instantie dacht. Ook ik heb geleerd in dit proces.

Ook hier komt het pygmalioneffect (Rosenthal in Durrant, 2007) terug. Hoge verwachtingen hebben er uiteindelijk toe geleid dat de kinderen deze manier van werken zich voor een groot deel eigen hebben gemaakt. Als ik mijn verwachtingen na de eerste week aangepast zou hebben (ik dacht echt dat het niet ging werken), denk

ik dat deze manier van werken geen succes was geworden. Er zijn nog veel verbeteringen te maken, maar een eerste stap in intervisie met kinderen is een feit.

Aandachtspunten:

- Kinderen hebben veel hulp nodig met het SMART formuleren van doelen. Een volgende keer zou ik dit eerst een aantal maal gaan oefenen. 1 keer oefenen was echt te weinig.
- De leerlingen stelden zichzelf nu vaak doelen die gericht waren op cognitief vlak. Ze vertelden dat als ze een bepaald onderdeel beter zouden beheersen ze meer zelfvertrouwen zouden hebben. Ik had dit vooraf niet zo bedacht.
- Het uitgaan van de sterke kanten van de leerlingen heeft nog meer aandacht nodig. Er werd nu goed naar oplossingen gezocht, maar kijken naar waar het al wel goed ging werd niet meegenomen door de kinderen zelf.
- Kinderen die talig zwak zijn hebben veel moeite om alles goed op papier te zetten, ik heb daarop besloten, dat zij het in hun eigen woorden mogen verwoorden ook al is dit talig niet correct. Het talige mocht niet de overhand krijgen.

Wat neem ik mee?

- De oplossingsgerichte intervisie bij kinderen werkt als het vaak en veel geoefend wordt. Het moet een vast onderdeel van rooster zijn.
- Je moet je als begeleider terug durven trekken en de leerlingen samen hun gang laten gaan. In het begin wilde ik alles teveel sturen, maar hoe meer ik de leerlingen losliet hoe beter het ging lopen. Wel moet je als begeleider in de buurt blijven om de doelen die de kinderen stellen SMART te houden. Een kind stelt zichzelf vlug een te groot doel. Ik denk aan: "mijn woordenschat wordt beter". Als begeleider heb ik dit besproken met de groep dat als woordenschat de leerling zelfvertrouwen geeft je kunt schrijven in deze week leer ik 20 nieuwe woorden. Dit is concreet en je kunt het een week later meten. Vooral het woord meten is iets wat ik bij de kinderen veelvuldig heb gebruikt.

Bijlage 5 Tijdpad

Hieronder wordt een tijdpad weergegeven die als leidraad voor dit onderzoek heeft gediend.

<i>Tijd</i>	<i>Doel</i>	<i>Hoe?</i>	<i>Wie</i>
September 2010	Idee voor onderzoek krijgen	Gesprek met directie. Waar ligt mijn eigen interesse?	Directie en Ingrid
Oktober 2010	Opstellen onderzoeksvraag	Na overleg met de critical friends mijn onderzoeksvraag vastleggen.	Critical friends en Ingrid
10-11-2010	LOL-bijeenkomst	Onderzoeksvraag vaststellen. Literatuur bekijken.	Critical Friends
Oktober/november 2010	Literatuurstudie opzetten.	Lezen van literatuur en eerste opzet schrijven.	Ingrid
8-12-2010	LOL-bijeenkomst	“Go or no go” uitvoering project.	Critical Friends
December 2010	Aanpassen literatuurstudie	Na inbreng critical Friends aanpassen literatuurstudie	Critical friends en Ingrid
December 2010	Schrijven hoofdstuk 1	Aanleiding voor het onderzoek schrijven en afronden.	Ingrid
14-12-2010 tot/ met 1-2-2011	Uitvoering project op gebied van zelfvertrouwen.	Opzetten plan Maken doelenboekje Opzetten intervisie Ster van de dag Uitvoeren lessen Kwaliteitenspel.	Groep 8 en Ingrid
December 2010	Plan van aanpak schrijven.	12-1-2011 bijeenkomst critical friends afgerond	Ingrid

		hoofdstuk 3.	
December 2010	Uitwerken beginsituatie.	Afname enquête Analyse SAQI Analyse PMT-K Analyse resultaten en NIO Observatie kinderen 2x Observatie leerkracht	Ingrid
12-01-2011	LOL-bijeenkomst	Hoofdstuk 3 af.	
Februari 2011	Uitwerken gegevens.	Evaluatie lessen Evaluatie intervisie Observatie kinderen 2x Observatie leerkracht	Ingrid
16-02-2011	LOL-bijeenkomst	Eerste uitwerkingen af.	Critical Friends
Maart 2011	Uitwerken gegevens	Afname SAQI Uitwerken SAQI Uitwerken leerresultaten en Cito-eindtoets Vergelijken resultaten en Nio.	Ingrid
April 2011	Conclusies	Maken van hoofdstuk 5. Conclusies van het praktijkonderzoek	Ingrid
Mei 2011	Evaluatie onderzoek	Afronden onderzoek en inleveren.	Ingrid

Bijlage 6.1 Observatie kinderen.

Dit is de observatie van de leerlingen tijdens 2 toetsmomenten, voorafgaand aan de uitvoering van het project.

Observatielijst 13 december 2010:

Er waren 22 leerlingen aanwezig. Het was een proefwerk Engelse woordjes waar de kinderen voor konden leren. De uitslag van de toets laat zien dat ze alle 22 geleerd hebben. Iedereen scoorde voldoende.

Bij hoeveel kinderen komen de volgende kenmerken voor?			
De kinderen starten meteen (binnen 2 minuten) met de toets.	20		
De kinderen stellen vragen voordat zij starten met de toets.	10		
De kinderen stellen vragen tijdens de afname van de toets.	12		
De kinderen zijn ruim binnen de tijdslimiet klaar. Ze hebben minder dan 75% van de tijd nodig.	15		
De kinderen kijken als ze klaar zijn hun toets na.	12		
De kinderen vragen om feedback tijdens de toets. (doe ik het goed?)	13		
De kinderen kijken regelmatig(meer dan 2x) rond tijdens de toets.	8		
De kinderen zijn vlug afgeleid.	Na 5 min.	Na 10 min.	Na 15 min.
	4	7	8
De kinderen reageren gespannen. (lichamelijke kenmerken zoals: friemelen, opgetrokken schouders, gaat regelmatig naar het toilet, snel ademen, buikpijn, zweten of trillen)	Er zijn 6 kinderen die opvallende lichamelijke kenmerken vertonen zoals: nagels bijten, toilet bezoek, gespannen houding.		
De kinderen kunnen realistisch inschatten hoe ze de toets hebben gemaakt. De kinderen beantwoorden deze vraag schriftelijk na afloop van de toets.	15 kinderen hebben geen realistisch beeld gegeven na afloop van de toets. Zij gaven aan te denken dat ze het niet goed gemaakt zouden hebben.		

Observatielijst afname 17 december 2010:

Er waren 21 leerlingen aanwezig bij afname van de rekentoets. Het was een methodegebonden toets van Talrijk. De toets is door 20 kinderen voldoende gemaakt.

Bij hoeveel kinderen komen de volgende kenmerken voor?			
De kinderen starten meteen (binnen 2 minuten) met de toets.	20		
De kinderen stellen vragen voordat zij starten met de toets.	12		
De kinderen stellen vragen tijdens de afname van de toets.	11		
De kinderen zijn ruim binnen de tijdslimiet klaar. Ze hebben minder dan 75% van de tijd nodig.	5		
De kinderen kijken hun toets na.	20		
De kinderen vragen om feedback tijdens de toets. (doe ik het goed?)	13		
De kinderen kijken regelmatig(meer dan 2x) rond tijdens de toets.	8		
De kinderen zijn vlug afgeleid.	Na 5 min. 2	Na 10 min. 5	Na 15 min. 8
De kinderen reageren gespannen. (lichamelijke kenmerken zoals: friemelen, opgetrokken schouders, gaat regelmatig naar het toilet, snel ademen, buikpijn, zweten of trillen)	Bij 5 kinderen zijn er opvallende lichamelijke kenmerken te zien.		
De kinderen kunnen realistisch inschatten hoe ze de toets hebben gemaakt. De kinderen beantwoorden deze vraag schriftelijk na afloop van de toets.	18 kinderen geven aan niet te weten hoe ze de toets gemaakt hebben.		

Bijlage 6.2 Observatie kinderen

Dit is de observatie van de leerlingen tijdens 2 toetsmomenten, na afloop van de uitvoering van het project.

Observatielijst afname 25 januari 2011:

Er waren 22 leerlingen aanwezig. Het was een methodegebonden toets van de methode Talrijk. De toets is door 20 leerlingen voldoende gemaakt.

Bij hoeveel kinderen komen de volgende kenmerken voor?			
De kinderen starten meteen (binnen 2 minuten) met de toets.	22		
De kinderen stellen vragen voordat zij starten met de toets.	4		
De kinderen stellen vragen tijdens de afname van de toets.	3		
De kinderen zijn ruim binnen de tijdslimiet klaar. Ze hebben minder dan 75% van de tijd nodig.	13		
De kinderen kijken als ze klaar zijn hun toets na.	12		
De kinderen vragen om feedback tijdens de toets. (doe ik het goed?)	1		
De kinderen kijken regelmatig(meer dan 2x) rond tijdens de toets.	2		
De kinderen zijn vlug afgeleid.	Na 5 min. 0	Na 10 min. 0	Na 15 min. 6
De kinderen reageren gespannen. (lichamelijke kenmerken zoals: friemelen, opgetrokken schouders, gaat regelmatig naar het toilet, snel ademen, buikpijn, zweten of trillen).	2 Bij deze kinderen is het regelmatig naar de wc gaan.		
De kinderen kunnen realistisch inschatten hoe ze de toets hebben gemaakt. De kinderen beantwoorden deze vraag schriftelijk na afloop van de toets.	2 leerlingen kunnen niet aangeven hoe ze de toets gemaakt heeft. De rest heeft een realistisch beeld.		

Observatielijst afname 28 januari 2011:

Er waren 22 leerlingen aanwezig. Het was een topografie Azië waar de kinderen voor konden leren. De uitslag van de toets laat zien dat ze alle 22 geleerd hebben. Alle kinderen hadden een voldoende.

Bij hoeveel kinderen komen de volgende kenmerken voor?			
De kinderen starten meteen (binnen 2 minuten) met de toets.	18		
De kinderen stellen vragen voordat zij starten met de toets.	0		
De kinderen stellen vragen tijdens de afname van de toets.	1		
De kinderen zijn ruim binnen de tijdslimiet klaar. Ze hebben minder dan 75% van de tijd nodig.	20		
De kinderen kijken als ze klaar zijn hun toets na.	8		
De kinderen vragen om feedback tijdens de toets. (doe ik het goed?)	0		
De kinderen kijken regelmatig(meer dan 2x) rond tijdens de toets.	2		
De kinderen zijn vlug afgeleid.	Na 5 min. 0	Na 10 min. 0	Na 15 min. 4
De kinderen reageren gespannen. (lichamelijke kenmerken zoals: friemelen, opgetrokken schouders, gaat regelmatig naar het toilet, snel ademen, buikpijn, zweten of trillen)	0		
De kinderen kunnen realistisch inschatten hoe ze de toets hebben gemaakt. De kinderen beantwoorden deze vraag schriftelijk na afloop van de toets.	22, Alle kinderen geven aan dat ze de toets goed gemaakt hebben, alle leerlingen hebben een realistisch beeld.		

Bijlage 7.1 uitgevoerde lessen week 1 tot en met 6

De lessen zijn gekozen naar aanleiding van de enquête. In deze enquête hebben de leerlingen aangegeven wat zij wilde leren. Bij elke les is het doel van de les beschreven en een verwijzing gegeven waar de les vandaan komt.

Les 1: Gevoelens.

Doel:

De kinderen leren gevoelens bij zichzelf en anderen herkennen. Ze leren zich te uiten over deze gevoelens.

Uitwerking:

Les 21 uit: Kinderen en Faalangst. Informatie, plan van aanpak en lessen voor alle groepen van de basisschool. Bokhoven- Wensveen van (2006). P. 93.

Les 2: Ik kan het!!

Doel:

Het bevorderen van het positief denken van de leerlingen door hen positieve gedachten te laten formuleren.

Uitwerking:

Les 25 uit: Kinderen en Faalangst. Informatie, plan van aanpak en lessen voor alle groepen van de basisschool. Bokhoven- Wensveen van (2006). P. 99

Les 3: Hoe pak je het aan?

Doel:

De leerlingen leren hoe ze de taken die ze moeten uitvoeren, gestructureerd kunnen aanpakken. Dit geeft ze zekerheid tijdens de toetsmomenten.

Uitwerking:

Les 27 uit: Kinderen en Faalangst. Informatie, plan van aanpak en lessen voor alle groepen van de basisschool. Bokhoven- Wensveen van (2006). P. 103.

Les 4: De buikademhaling

Doel:

De leerlingen leren te ontspannen door rustig en volledig te ademen.

Uitwerking:

Les 15 uit: Kinderen en Faalangst. Informatie, plan van aanpak en lessen voor alle groepen van de basisschool. Bokhoven- Wensveen van (2006). P. 79.

Les 5: Ontspanningsoefeningen door middel van Yoga met kinderen.

Doel:

De kinderen leren hoe ze zich kunnen ontspannen.

Uitwerking:

Er zijn verschillende manieren te ontspannen. 1 van die manieren is met muziek. Bij deze les is gekozen om rustgevende muziek op te zetten en de kinderen te laten tekenen wat er in hen op kwam. Op het eind wordt er 10 minuten een lemniscaat getekend. De kinderen moeten steeds de lemniscaat overtrekken. Dit zorgt voor een ontspannen gevoel. Na afloop is er met hen geëvalueerd wat hielp bij het ontspannen.

Les 6: Evaluatie van het gehele project.

Doel:

De kinderen kunnen verwoorden wat ze geleerd hebben van de lessen en wat voor waardevol voor ze was. Wat nemen ze mee voor de tijdens de Cito-eindtoets?

Uitwerking:

Aan de hand van een vragenlijst evalueren de kinderen de gegeven lessen. Ze geven aan wat ze als waardevol hebben ervaren en wat ze meenemen voor de Cito-eindtoets. De reflectie is terug te vinden op de laatste bladzijde van het doelenboekje (bijlage 10)

7.2 Reflectie uitgevoerde lessen

De lessen zijn gereflecteerd met behulp van de reflectiecyclus van Korthagen(1993).

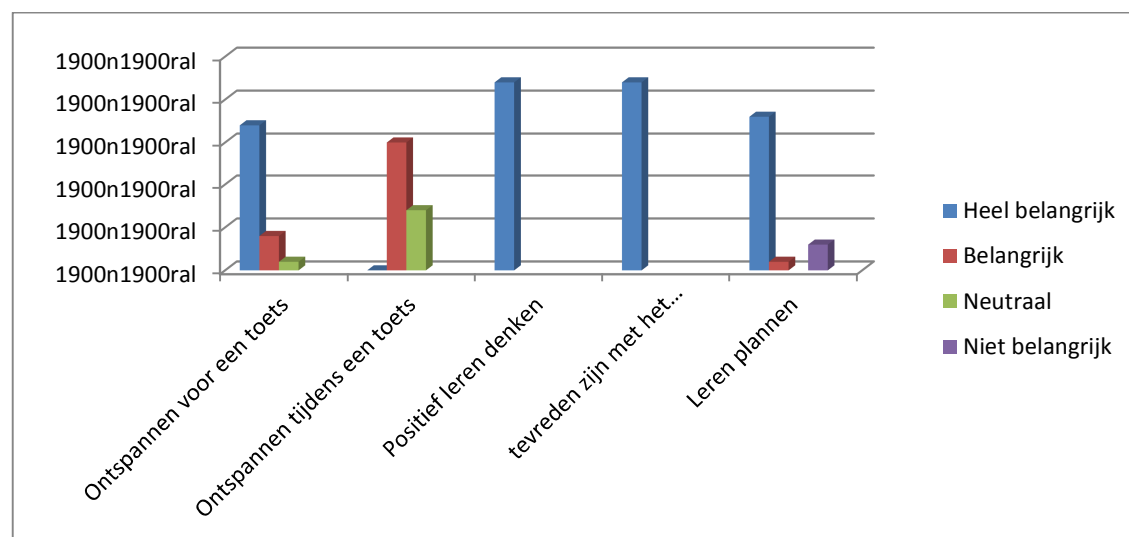
Wat wilde ik bereiken?

De doelen die ik met de uitvoering van dit project wilde bereiken vind je terug bij elke gegeven les. Ik denk hierbij aan:

- Positieve gedachten leren hebben.
- Leren plannen.
- Leren ontspannen

Wat heb ik gedaan?

Ik heb elke week een les gegeven. De lessen zijn gekozen naar aanleiding van de afgenomen enquête (bijlage 2). Uit deze enquête bleek dat de kinderen op alle gebieden graag wilden leren.

(Enquête vraag 2: "Welke vaardigheid zou je willen leren om de toetsafname perfect te maken. Geef aan wat je belangrijk vindt en wat minder"?)

Vooraf is met de kinderen het doel van de les besproken. Er is duidelijk aangegeven waarom deze les gegeven is. Dit schepte wel duidelijkheid voor de kinderen. Na afloop van de les hebben de kinderen kunnen reflecteren op de les. Dit maakte het voor mij gemakkelijker een reflectie te schrijven.

Wat gebeurde er?

Per les wordt er kort aangegeven wat er positief was en wat het aandachtspunt was.

Les 1:

De kinderen konden heel goed aangeven wat gevoelens waren. Ze vertelden ook dat ze die bij zichzelf konden herkennen. Het uitbeelden van de gevoelens was erg grappig. Kinderen overdreven hierbij wel. De kinderen die minder overdreven uitbeelden waren moeilijker te herkennen. Dit hebben we wel besproken, hoe herken je gevoelens bij iemand als je niet uitbeeld. Dit zat niet in de les, maar was belangrijk om toch mee te nemen.

Les 2:

Deze les is gegeven vlak voor een toetsmoment. We hebben toen alle niet-helpende gedachten opgeschreven. We zijn in groepjes (intervisiegroepen) gaan kijken naar waarom de toets wel goed zou gaan. De kinderen konden heel goed aangeven dat ze geleerd hadden, hun best hadden gedaan en dat ze daarom wel een goed cijfer zouden halen. De kinderen gaven aan het erg fijn te vinden de niet-helpende gedachten uit te spreken. Door het uitspreken van deze gedachte werden ze zich bewust van hun eigen gedachtegang en daardoor konden ze gemakkelijker een kijken naar het positieve. Ook vonden ze het fijn te ervaren dat alle kinderen wel een beetje zenuwachtig waren voor de toets en dat zij niet de enige waren. Dit schepte een band.

Les 3:

Voor elke toets ben ik die met de leerlingen gaan bespreken. Hoe pak je een toets aan, hoe lang heb je de tijd. Waar verwacht je de meeste tijd voor nodig te hebben. Wat doe je als je iets niet begrijpt. We hebben allemaal een vraagtekenkaartje gekregen voor het stellen van vragen. Deze gaan we gebruiken als we iets niet snappen. Ook het voorbespreken van de toets werkt rustgevend voor de kinderen.

Les 4:

Het was leuk te zien dat een aantal kinderen de oefeningen ook echt gebruikte bij de Cito-eindtoets. Ze ademde diep in en begonnen toen pas met werken.

Les 5:

De kinderen werden heel rustig van de muziek. Er zijn mooie tekeningen gemaakt naar aanleiding van waar zij aan dachten bij de muziek. De kinderen gaven aan dat de muziek hen rustig maakte. Ze vertelden ook dat ze in het begin een beetje moesten lachen om de muziek, maar naar mate de les vorderde ging dit beter. Het kost tijd om dit kinderen goed te laten doen. 1 les is echt te weinig.

Les 6: Eindschaal:

De lessen zijn geëvalueerd met het doelenboekje. De 3 vragen zijn als volgt beantwoord:

Wat heb ik allemaal geleerd?

De kinderen gaven aan:

- Positief denken
- Rustig ademen
- Negatieve gedachten weg halen
- Samen met andere kinderen praten
- Complimenten geven
- Complimenten krijgen
- Ik kan meer dan ik dacht.
- Ik ben minder zenuwachtig bij toetsen
- Ik heb zelfvertrouwen
- Ik ben goed
- Ik kan andere kinderen helpen

Wat heb ik goed gedaan?

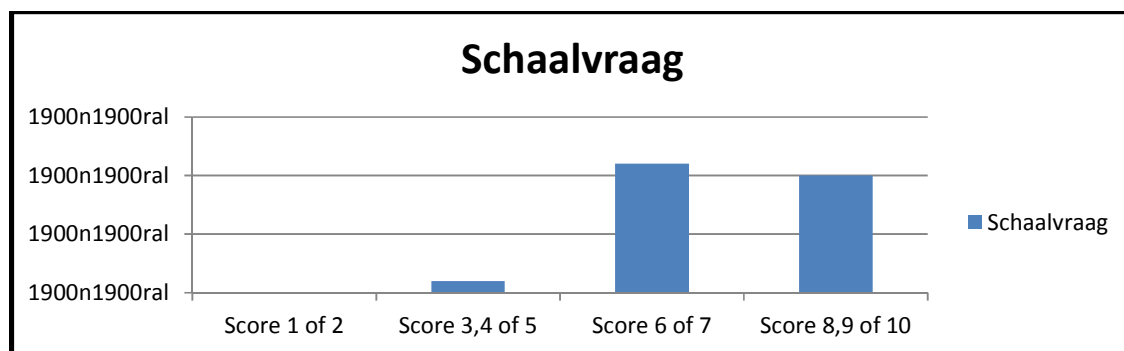
De kinderen gaven aan:

- Ik heb goed meegedaan
- Ik vond het leuk
- Ik heb veel complimenten gegeven

- Ik heb meer zelfvertrouwen
- Ik was geconcentreerd
- Ik haal betere punten
- Ik kan het alleen

Waar sta ik op de schaal?

De schaalvraag is hieronder weergegeven.

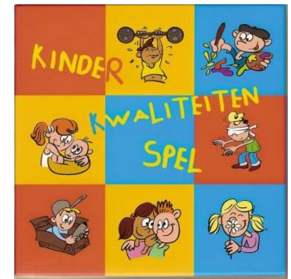
Bijlage 8.1 Kwaliteitenspel

In deze bijlage wordt uitgelegd wat het doel en de opzet van het kwaliteitenspel zijn geweest. Hierbij is gebruik gemaakt van de handleiding van het Kinderkwaliteitenspel (Evers, Looman, Soepboer, 2004) en van de handleiding van het kwaliteitenspel (Gerricksen, 1991).

Spelvorm 1: Feedback kwaliteiten

Doelen:

- De kinderen krijgen een beter zelfbeeld.
- Door complimenten te krijgen groeit het zelfvertrouwen.
- Meer bewust worden van je eigen kwaliteiten.
- Feedback geven en ontvangen. Vergelijken van het zelfbeeld met het beeld dat anderen van jou hebben.

Randvoorwaarden:

- De spelers kennen elkaar.
- 2 tot 6 spelers. (Er is gekozen om met de intervisie groepen te werken)
- Nodig kaarten Kwaliteiten (Ik ben, Ik heb en ik kan kwaliteiten)
- Speelduur 45 minuten.

Spelregels:

- Elke speler ontvangt willekeurig 5 kaarten.
- De speler die aan de beurt is pakt een kaart van het stapeltje. De speler moet de kaart die het minste bij hem past weggeven aan een medespeler. Hij legt uit aan de medespeler waarom hij deze kwaliteit krijgt. Mocht er niemand in aanmerking komen voor de kwaliteit, dan mag deze onder het stapeltje worden gelegd, dit heeft niet de voorkeur.
- Gaandeweg passen de 5 kaarten in je hand steeds beter bij jou.
- Op het eind leg je de kaarten in je hand naast de gekregen kaarten van je medespeleers. Je vergelijkt ze nu en kijkt naar mogelijke overeenkomsten en verschillen. De kinderen schrijven zelf op wat ze geleerd hebben.

Bijlage 8.2 Reflectie kwaliteitspel

Hieronder wordt het kwaliteitspel (Evers, Looman, Soepboer, 2004) gereflecteerd volgens de cyclus van Korthagen (1993)

Wat wilde ik bereiken?

De theorie (Hall, 1997.; Maslow, 1943; Cauffmann, 2009) stelt dat door erkenning van een ander en erkenning van jezelf het zelfvertrouwen van de leerlingen verbetert. Met de ster van de dag (bijlage 9) wordt geprobeerd de erkenning van een ander te krijgen. Met het kwaliteitspel wilde ik de kinderen leren erkenning van jezelf te krijgen. De kinderen leren te verwoorden wat een kwaliteit van henzelf is. Als ze de kwaliteiten van zichzelf zouden zien zou hun zelfvertrouwen groeien. Er is gekozen om in de intervisiegroepen te werken, om de kinderen zich vertrouwt te laten voelen in het groepje en dat de genoemde kwaliteiten als positief gebruikt kunnen worden tijdens de intervisie. Uitgaan van iemands sterke kanten (Cauffman, 2009).

Wat gebeurde er?

Het was opvallend hoe goed kinderen hun eigen kwaliteiten aan konden geven. Ze wisten heel goed waar hun sterke kanten lagen (aardig, behulpzaam enz.). Nu hoop ik dat ze deze kwaliteiten meenemen in de intervisiegroepen en het doelenboekje. Uitgaan van wat werkt! (Cauffman, 2009).

Als positief is ervaren:

- De sfeer binnen de groepjes. Kinderen konden goed praten over hun kwaliteiten.
- Kinderen konden goed aangeven wat hun kwaliteiten waren en welke niet.
- Het was opvallend hoe kinderen leerden positief over zichzelf te praten door dit spel. Ze waren altijd erg negatief, dat kan ik niet enz. maar door dit spel waren ze veel positiever over zichzelf. Nu konden ze soms niet kiezen, er werd wel eens gevraagd "juf mag ik er meer dan 5 vasthouden?". Erg leuk om te zien.
- Kinderen hebben geleerd dat ze veel kwaliteiten hebben.
- Alle kinderen kwamen aan het woord, de rustige kinderen kregen zo ook de kans om hun zegje te doen.

Aandachtspunten:

- Niet elke kwaliteit kenden de kinderen, voortaan vooraf even de “moeilijke” kaartjes doorspreken.
- Ik wil ook meenemen dat ze complimenten krijgen van een ander door dit spel. Dit kan natuurlijk ook gespeeld worden.

Wat neem ik mee?

- Het kwaliteitspel is een mooie manier om kinderen bewust te maken van alle kwaliteiten die ze hebben. Kinderen zien in dat ze veel meer kunnen dan ze in eerste instantie misschien gedacht hebben.
- Ik heb zelf ook geleerd dat ik vele kwaliteiten heb. Ik heb me dit onderzoek vele momenten onzeker en vol twijfel gevoeld, maar door het kijken naar de kaartjes heb ik gezien dat ook ik veel meer kan dan ik soms denk.
- Ik ga dit elk jaar met de kinderen spelen. Het is een mooie manier om een jaar te starten en meteen een positief gevoel in een groep te krijgen.

Bijlage 9.1 Ster van de dag

Elke dag is er gewerkt met een ster van de dag. In deze bijlage wordt het doel en de opzet uitgelegd.

Doel:

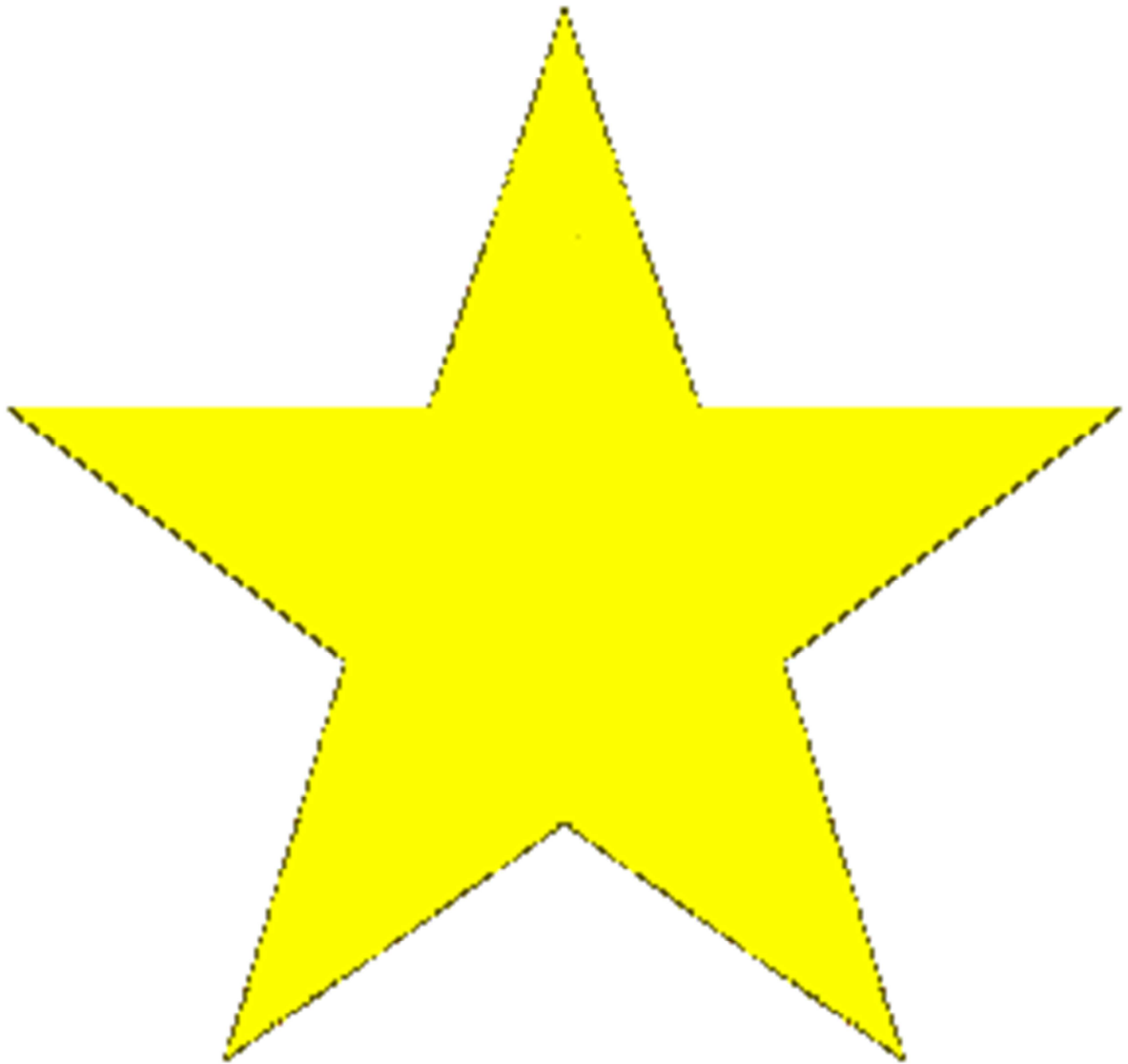
- De kinderen leren een ander complimenten te geven. Ze leren nadenken over de kwaliteiten van anderen.
- De kinderen leren complimenten ontvangen. Hierdoor ontdekken ze dat ze vele kwaliteiten hebben.
- Het zelfvertrouwen van de kinderen groeit door het geven en krijgen van complimenten.

Uitvoering:

Elke dag staat er een leerling centraal. Deze leerling hangt voor op het bord met zijn foto in een ster. Het is de bedoeling dat alle andere leerlingen de ster van de dag een compliment gaan geven. Ze vinden die dag iets goed en schrijven dit om de ster heen. Op het eind van de dag wordt de ingevulde ster besproken. De hele dag staat de betreffende leerling centraal in de groep.

Ster van de dag

Bijlage 9.2 Reflectie Ster van de dag

In deze bijlage wordt het werken met de ster van de dag gereflecteerd aan de hand van de reflectiecyclus van Korthagen (1993).

Wat wilde ik bereiken?

De theorie (Hall, 1997.; Maslow, 1943; Kaufmann, 2009) stelt dat door erkenning van een ander en erkenning van jezelf het zelfvertrouwen van de leerlingen verbetert. Met het kwaliteitspel is geprobeerd erkenning van jezelf te krijgen (Bijlage 8). Met de ster van de dag wilde ik de erkenning van een ander bereiken. Door complimenten van een ander groeit je zelfvertrouwen (Berg en Steiner, 2002).

Wat heb ik gedaan?

Zoals in bijlage 9.1 is verteld is er elke dag gewerkt met de ster van de dag. Kinderen geven de “ster” complimenten over het gedrag of prestaties die het die dag geleverd heeft.

Wat gebeurde er?

Kinderen konden heel goed positieve kanten van de “Ster” verwoorden. Het leuke was dat ook al was het kind niet meer de ster, de kinderen toch nog regelmatig een compliment gaven. De sfeer in de groep was ook erg goed. Kinderen lachten en waren ontspannen. Kinderen gaven ook dit een leuke manier van werken te vinden. Ze voelden zich belangrijk die dag.

Wat neem ik mee?

Complimenten dragen wel degelijk bij aan een positieve sfeer in de groep. Naar mijn mening zijn kinderen meer ontspannen en voelen zich gelukkiger. Ik gaf altijd wel complimenten maar sinds ik op deze opleiding zit ben ik me er veel meer van bewust geworden. Dit heeft mijn houding als leerkracht en persoon wel degelijk veranderd. Ook in de privésfeer ben ik meer gaan complimenteren, mijn zusje zei laatst dat ze het zo fijn vond dat ik regelmatig vertelde dat ze beter was gaan badmintonnen, ze had namelijk altijd het idee dat ik de betere was en nu gaf ik haar meer vertrouwen dat zij het ook goed deed. Ik vond dit erg leuk om te horen en zag meteen dat de verandering ook op andere plaatsen dan de school zichtbaar was.. Ik neem mee in

de toekomst veel complimenten uit te delen aan de kinderen en anderen in plaats van het negatieve te benoemen of maar aan te nemen dat ze wel weten dat het goed is.

Bijlage 10 “Doelenboek”

In deze bijlage is een voorbeeld van een doelenboek van een leerling te vinden. Voor de reflectie verwijs ik naar bijlage 4.2.

Doelenboek

Naam:

Week 1

Ik ga deze week werken aan:

.....

.....

Hoe ga ik dat doen?

.....

.....

.....

.....

.....

Complimenten van mijn groepje?

.....

.....

.....

.....

Tips:

.....

.....

.....

.....

Hoe is het gegaan?

.....

.....

.....

.....

.....

Tussen evaluatie

Wat heb ik al geleerd?

.....

.....

.....

.....

.....

Wat heb ik goed gedaan?

.....

.....

.....

.....

.....

Waar wil ik verder aan werken?

.....

.....

.....

.....

.....

Waar sta ik nu op de schaal?

.....

.....

.....

.....

.....

Week 2

Ik ga deze week werken aan of waar ga ik aan verder:

.....

.....

Hoe ga ik dat doen?

.....

.....

.....

.....

.....

Complimenten van mijn groepje?

.....

.....

.....

.....

Tips:

.....

.....

.....

.....

.....

Hoe is het gegaan?

.....

.....

.....

.....

.....

Tussen evaluatie

Wat heb ik al geleerd?

.....

.....

.....

.....

.....

Wat heb ik goed gedaan?

.....

.....

.....

.....

.....

Waar wil ik verder aan werken?

.....

.....

.....

.....

.....

Waar sta ik nu op de schaal?

.....

.....

.....

.....

.....

Week 3

Ik ga deze week werken aan of waar ga ik aan verder:

.....

.....

Hoe ga ik dat doen?

.....

.....

.....

.....

.....

Complimenten van mijn groepje?

.....

.....

.....

.....

Tips:

.....

.....

.....

.....

.....

Hoe is het gegaan?

.....

.....

.....

.....

.....

Tussen evaluatie

Wat heb ik al geleerd?

.....

.....

.....

.....

.....

Wat heb ik goed gedaan?

.....

.....

.....

.....

.....

Waar wil ik verder aan werken?

.....

.....

.....

.....

.....

Waar sta ik nu op de schaal?

.....

.....

.....

.....

.....

Week 4

Ik ga deze week werken aan of waar ga ik aan verder:

.....

.....

Hoe ga ik dat doen?

.....

.....

.....

.....

.....

Complimenten van mijn groepje?

.....

.....

.....

.....

Tips:

.....

.....

.....

.....

.....

Hoe is het gegaan?

.....

.....

.....

.....

.....

Tussen evaluatie

Wat heb ik al geleerd?

.....

.....

.....

.....

.....

Wat heb ik goed gedaan?

.....

.....

.....

.....

.....

Waar wil ik verder aan werken?

.....

.....

.....

.....

.....

Waar sta ik nu op de schaal?

.....

.....

.....

.....

.....

Week 5

Ik ga deze week werken aan of waar ga ik aan verder:

.....

.....

Hoe ga ik dat doen?

.....

.....

.....

.....

.....

Complimenten van mijn groepje?

.....

.....

.....

.....

Tips:

.....

.....

.....

.....

.....

Hoe is het gegaan?

.....

.....

.....

.....

.....

Tussen evaluatie

Wat heb ik al geleerd?

.....

.....

.....

.....

.....

Wat heb ik goed gedaan?

.....

.....

.....

.....

.....

Waar wil ik verder aan werken?

.....

.....

.....

.....

.....

Waar sta ik nu op de schaal?

.....

.....

.....

.....

.....

Week 6

Ik ga deze week werken aan of waar ga ik aan verder:

.....

.....

Hoe ga ik dat doen?

.....

.....

.....

.....

.....

Complimenten van mijn groepje?

.....

.....

.....

.....

Tips:

.....

.....

.....

.....

.....

Hoe is het gegaan?

.....

.....

.....

.....

.....

Eindevaluatie

Wat heb ik allemaal geleerd?

.....

.....

.....

.....

.....

Wat heb ik allemaal goed gedaan?

.....

.....

.....

.....

.....

Waar sta ik op de schaal?

.....

.....

.....

.....

.....

Bijlage 10.2 Foto's

En kun je trots zijn op dit proefwerk?

ja ik heb goed
geleerd

Wat is je cijfer denk je?

10

En kun je trots zijn op dit proefwerk?

Altijd (zelfvertrouwen)

Wat is je cijfer denk je?

10 ++++

Wat heb ik al geleerd?

Ik heb geleerd hoe ik iets moet opzoeken
en dat ik soms moet vragen over de vraag
en dan vraag goed lezen.

Wat heb ik goed gedaan?

Ik heb veel geleerd met mijn mentor
en hij heeft mij zitten uitleggen en ik heb
hem zitten vertellen wat ik moeilijk vond.

Wat wil ik verder aan werken?

Week 1

Ik ga deze week werken aan:

Rekenen, verhaaltjes, procenten.

Hoe ga ik dat doen?

Op onlineklas of op andere sites rekenen
oplossen en heel goed mijn best doen.

Complimenten van mijn groepje?

Kindereen zeggen dat ik erg goed vooruit ben gegaan
ze zeggen dat het mij heel leuk is en dat het
een goede doel is. Ze zeggen dat ik ook een goede
doorzettingen kunnen heb.

Tips:

Concentreren op verhaaltjes sommen.

Bijlage 11 Omrekentabel

Omrekening Intelligentie naar verwachte DLE²³. (Doba²⁴)

<i>NIO</i>	<i>Leerrendement</i>	<i>DLE 60 (eind groep 8)</i>	<i>DLE 50 (eind groep 7)</i>
55	8 %	5	4
60	16 %	10	8
65	28 %	17	14
70	37 %	22	19
75	50 %	30	25
80	58 %	35	29
85	67 %	40	34
88	75 %	45	38
90	78 %	47	39
92	83 %	50	42
95	88 %	53	44
97	92 %	55	46
100	100 %	60	50
105	108 %	65	54
110	117 %	70	59
115	130 %	78	65
120	138 %	83	69

²³ Didactische leeftijd equivalent.

²⁴ Onderwijs Begeleidingsdienst Eindhoven. Nieuwe naam: Fontys fydes.

Bijlage 12.1 Resultaten beginsituatie

Hier zijn de resultaten van de leerlingen behaald op de Eind groep 7 toetsen te vinden. Begrijpend lezen wordt jaarlijks eenmaal afgenomen, dus bij deze toets is het de midden groep 7 toets. De ingevulde getallen zijn leerrendementen. Voor uitleg zie hoofdstuk 4.1.2. In bijlage 11 vind je de gebruikte omrekeningstabel om te zien of de leerling een onderpresteerder is.

Leerling	Nio	Entree- toets ²⁵	Sp ²⁶	BL ²⁷	Rekenen ²⁸	TL ²⁹	Uitval SAQI	Onder presteerder?
1	98	33	85	69	70	110	Ja	Ja
2	97	23	90	49	78	110	Ja	Ja
3	95	35	85	71	82	93	Ja	Ja
4	120	45	95	91	83	87	Ja	Ja
5	102	90	100	100	>100	100	Ja	nee
6	104	40	93	90	95	87	Ja	Ja
7	95	79	88	87	76	110	Ja	Nee
8	91	34	85	79	88	91	Ja	Ja
9	86	22	70	50	75	98	Ja	Ja
10	76	11	55	56	70	75	Nee	Ja
11	85	10	55	55	66	90	Ja	Ja
12	105	45	100	91	90	110	Ja	Ja
13	103	43	95	98	92	98	Ja	Ja
14	111	33	98	84	99	100	Ja	Ja
15	99	31	92	79	90	100	Ja	Ja
16	93	32	90	80	80	92	Ja	Ja
17	97	28	85	50	80	98	Ja	Ja
18	93	29	90	81	75	100	Ja	Ja
19	91	31	80	91	80	91	Ja	Ja
20	89	50	95	89	100	100	Ja	Nee
21	112	90	110	>100	>100	110	Nee	Nee
22	103	33	90	93	85	110	Ja	Ja

²⁵ Bij de Entreetoets wordt er gewerkt met een percentage antwoorden goed, dus 33 is 33% goed.

²⁶ Cito Spelling LOVS E7

²⁷ Cito Begrijpend lezen LOVS M7

²⁸ Cito Rekenen en wiskunde LOVS E7

²⁹ Cito Drie-minuten-toets LVOS E7

Bijlage 12.2 Resultaten na afloop van het project

Hier zijn de resultaten van de leerlingen behaald op de Midden groep 8 toetsen te vinden. De ingevulde getallen zijn leerrendementen. Voor uitleg zie hoofdstuk 4.1.2. In bijlage 11 vind je de gebruikte omreken tabel om te zien of de leerling een onderpresteerder is.

Leerling	Nio	Cito-eind toets ³⁰	Sp ³¹	BL ³²	Rekenen ³³	TL ³⁴	Uitval SAQI	Onderpresteerder?
1	98	535	100	100	100	110	Nee	Nee
2	97	536	100	98	98	110	Nee	Nee
3	95	528	100	100	95	100	Nee	Nee
4	120	550	100	108	110	100	Nee	Nee
5	102	543	100	110	110	100	Nee	Nee
6	104	539	100	99	110	100	Nee	Nee
7	95	538	100	90	100	110	Nee	Nee
8	91	530	100	90	95	99	Nee	Nee
9	86	516	50	75	70	90	Nee	Ja
10	76	524	90	80	86	91	Nee	Nee
11	85	528	70	64	80	92	Nee	Ja
12	105	545	100	110	100	110	Nee	Nee
13	103	540	100	100	110	98	Nee	Nee
14	111	550	100	120	115	100	Nee	Nee
15	99	533	100	100	100	100	Nee	Nee
16	93	519	100	105	75	110	Nee	Ja op rekenen
17	97	521	85	60	78	98	Nee	Ja
18	93	531	100	90	100	100	Nee	Nee
19	91	531	100	89	95	100	Nee	Nee
20	89	521	100	91	100	100	Nee	Nee
21	112	550	100	110	120	110	Nee	Nee
22	103	543	100	100	100	110	Nee	Nee

Wat valt op:

- De kinderen die nog steeds onderpresteren zijn wel vooruitgegaan in leerrendement.

³⁰ De Cito-eindtoets werkt met een cijfer tussen de 500 en 550.

³¹ Cito Spelling LOVS M8

³² Cito Begrijpend lezen LOVS M8

³³ Cito Rekenen en wiskunde LOVS M8

³⁴ Cito Drie-minuten-toets LVOS M8